

საფურცლო

საქართველს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის
პერიოდული ორგანო.

„LA PATRIE”

Organe du parti National-Démocrate Géorgien.

ს-493

№ 15.

შ ი ნ ა ა რ ს ი :

- 1. საბჭოთა რუსეთი უენევის კარებთან აღ. ასათიანი.
- 2. ნაციონალიზმი თუ სოციალიზმი ? ელ. პატარიძე.
- 3. ქართველი ერი, როგორც მშენებელი გ. შურული.
- 4. ბ. აღ. ასათიანის მოხსენება დამსწრე.
- 5. საქართველოს საკითხი * * *
- 6. პრესა : { მარქსის გაკოტრება ელ.
- { სახელმწიფოს აღდგენა
- 7. და სხვა * * *

საქართველო

საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის
პერიოდული ორგანო.

„LA PATRIE”

Organe du parti National-Démocrate Géorgien.

აპრილი 1934.

№ 15

AVRIL 1934.

კავშირთა რუსეთი უნების კავშირთან

საბჭოთა რუსეთის მეთაურები მუდამ გაბედული და ამაყი კილოთი ელაპარაკებოდნენ თავის ქვეშევრდომებს და მთელს კაცობრიობას. ასეთს ჩვეულებას არ ღალატობდნენ ისინი თვით უდიდესი კრიზისების დროსაც, რაც ფრიად მრავალი ჰქონდათ მათ რუსეთის ხელში ჩაგდების დღიდან. უკანასკნელ დროს ეს მათი კილო კიდევ უფრო ამაღლებულია, ამაყი და გაბედული. საბჭოთა უკანასკნელ ყრილობაზე სტალინის მიერ გაკეთებული მოხსენება და საბჭოთა რუსეთის საგარეო პოლიტიკის კომისრის ლიტვინოვის განცხადებები ფრიად საყურადღებოა ამ მხრივ. გარეგნულად თითქოს უფრო თავდაჭერილია ეს ახალი მათი სიტყვები. ნაკლებია მყვირალა ფრაზები და ტრაბახი, მაგრამ თითქოს მეტია რწმენა თავის ძალაში, თავის მდგომარეობის სიმკვიდრეში.

ასეთი მაგარი და ამაყი სიტყვები, რასაკვირველია, შინაურ საჭიროებებსაც ემსახურება; უმთავრესად პარტიული აქტივი ჰყავთ მხედველობაში. საჭიროა მათი გამხნეება და დაიმედება, რომ მათი დაუღალავი ფუსფუსი აღთქმულ კომუნისტურ სამოთხის დამყარებისათვის, ნაყოფს იღებს და დასახულ მიზანს უახლოვდება. დანარჩენი ხალხი, მცხოვრებთა 99% ასეთი პროპაგანდის მიზანთა გარეშე დგას, ვინაიდან სტალინმა და მისმა მოციქულებმა კარგად უწყიან, რომ ამ ხალხს ვერავითარი მოხსენებები და იმედიანი სიტყვები ვერ დაარწმუნებენ კომუნისტურ რეჟიმის ნაყოფიერებასა და ხალხისთვის სასარგებლო მიღწევებში. სიტყვიერ საბუთებზე უფრო ძლიერია ამ ხალხისთვის მუდმივი სიმშლილი, სრული გადატაკება და უპირველეს მოთხოვნილებათა საგნების მუდმივი დანაკლისი.

6-493

მაგრამ ეს ხალხის გასაჭირი, არსად ხილული მონობა და არსად ხილული ვალატაკება, ნაკლებად აწუხებს კრემლის ბატონებს. ფიზიკურ განადგურების საშიშროების წინაშე მდგომ მილიონთა სასოწარკვეთილების ხმა კარგა ხანია აღარ სცილდება კრემლის კედლებს და არ იწვევს სათანადო გამოძახილს კულტურულ ქვეყნებში. თითქოს ყველა შეეჩვია და დააკანონა კაცობრიობის სინდისის წინაშე ას-ორმოცდა-ათ მილიონ ადამიანის არსად ხილული მონობა. ამავე დროს ეს კულტურული კაცობრიობის წარმომადგენელი დრო გამოშვებით ახმაურდებიან იმის გამო, რომ სადღაც აფრიკის მიუვალ უდაბნოებში კიდევ დარჩენილია მონობის ინსტიტუტი და რამოდენიმე ათეული ათასი შავკანიანი ძველ დროთა პირობებში ცხოვრობს. ნაციათა ლიგა უნდა დასტოვოს იმ სახელმწიფომ, რომლის ფარგლებში ასეთი მონური დამოკიდებულობის ნიშნები კიდევ არის დარჩენილი.

ამავე დროს ესევე წრეები ამ უამად დიდს მღელვარებას განიცდიან, საბჭოთა რუსეთის მეთაურების სიტყვებში ნაციათა ლიგის მიმართ პოზიციის შეცვლის ნიშნები დაინახეს. კომუნისტური რუსეთი ძველებურად მტრულად აღარ უცქერის ენევის ორგანოს, ის პირს იბრუნებს მისკენ და იქნებ შესაძლო გახდეს მისი დაჯერება და დათანხმება, რომ საპატივო ადგილი დაიკავოს ჩვენს შორის, კულტურულ ერთა უმაღლესი უფლებებისა და ზნეობის სადარაჯოზე მდგომ კრებულშიო. აღარავის აგონდება აფრიკაში დარჩენილ მონობის გამო აღშფოთება და ნაციათა ლიგის გარშემო მყოფი წრეები და ევროპის პრესის დიდი ნაწილი სიხარულით მოელის იმ მომენტს, როდესაც ენევის საკრებულოს კარებს ამაყად შეაღებენ ას-ორმოცდა-ათი მილიონი მონის წარმომადგენელი.

ეს უკანასკნელნიც თითქოს აღიზიანებენ და აჯავრებენ თავის მომავალ მასპინძლებს. ისინი თავის პირობებს უყენებენ, საკმაოდ მკაცრ პირობებს; საპატიო ადგილის დათმობა მათ საკმარისად გარკვეულ საქმედ არ მიაჩნიად. მათ უნდა დაუთმონ საპატიოზე-საპატიო ადგილი, მუდმივი სავარძელი ლიგის უმაღლეს საბჭოში და ამის გარდა უნდა დაუქმყოფილონ მრავალი სხვა მოთხოვნილებანი, რომელთა წარდგენას ისინი არც კი ჩქარობენ.

ნაციათა ლიგას საკმაოდ მნიშვნელოვანი დაპირებები აქვს მიცემული საბჭოთა რუსეთის უღლისაგან განთავისუფლებისათვის მებრძოლ საქართველოსათვის. მან აღუთქვა ჩვენს ერს საქართველოში ნორმალური მდგომარეობის აღდგენაზე ზრუნვა, როდესაც ამისათვის ხელსაყრელი პირობები დადგებაო. ლიგისათვის სხვა უკეთესი პირობები ვერ დადგებოდა საქართველოს საკითხის დასაცავად საბჭოთა რუსეთის წინაშე. შესძლებს ენევის ორგანო თავის დაპი-

რების შესრულებას? და არა მხოლოდ დაპირების, არამედ ასევე თავის უფლებრივი საფუძვლების, თავის მორალის? ამ ინსტიტუტის კარებს ურაკუნებს სახელმწიფო, რომელმაც დაარღვია მთელი კაცობრიობის თვალწინ საერთაშორისო უფლების ძირეული პრინციპები, რომელთა სადარაჯოდ და დამცველად შექმნილი ნაციონალიზა. ის თავს დაესხა 1921 წელს და ცეცხლითა და მახვილით დამორჩილა საქართველო, რომელიც მას იურიდიულად ჰყავდა ნაცნობი და რომელთანაც მშვიდობიანი მეზობლობის პირობით იყო შეკრული.

უნდა ვიქონიოთ იმედი, რომ ასე შორს არ წავა ხალხთა უფლებრივი შეგნებისა და კულტურულ ერთა ურთი-ერთ დამოკიდებულობის მორალის დაცემა და პარალიზაცია.

აღ. ასათიანი.

ნაციონალიზმი თუ სოციალიზმი?

მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისიდან, მრავალ სხვა კეთილშობილ საკაცობრიო იდეათა შორის, აცოცხლდა და ხორცი შეისხა ეროვნულმა იდეამ. რასიულად მონათესავე ტომები ეროვნულს ერთეულებში დალაგდნენ. თავიანთს ეროვნულს შეგნებას მიაღწიეს, თავიანთი ეროვნული სუვერენობა აღიარეს და მათ მიერ დასახლებულს მიწა-წყალზედ ნაციონალურ სახელმწიფოებად ჩამოყალიბდნენ. „ძირიანად და არსებითად ნაციონალურმა ევროპამ შესცვალა მეთვრამეტე საუკუნის კოსმოპოლიტური ევროპა“. ამბობს სორელი. სახელმწიფოს ფუძედ ეროვნული ერთიგვიეობა და ერთობა დაედო. სახელმწიფოს მეურნეობა, ვაჭრობა-მრეწველობა, ფინანსები და ეკონომიკა ნაციონალურს მოთხოვნილებათა და მიზნებს შეეგუა და დაემორჩილა; სახელმწიფოს საშინაო თუ საგარეო პოლიტიკა ნაციონალურის გზით მიიმართა. ეროვნული სული სახელმწიფოს სულად გახდა; ეროვნული აზრი და გონება სახელმწიფოს ხელმძღვანელათ და მესაჭედ; ეროვნული ნებისყოფა და ენერგია სახელმწიფოს აღმშენებელ-შემომქმედ ძალად.

თავისუფლებით, თანასწორ უფლებებით და კერძო საკუთრებით შეიარაღებული კერძო პიროვნება გახდა ნაციონალური სახელმწიფოს დასაყრდენი. დიდი რევოლუციის მიერ აცოცხლებული დემო-

კრატული და ლიბერალური იდეები პრაქტიკული პოლიტიკის საგნად გახდა. ლიბერალური სისტემა იქცა სიცოცხლის მიმცემ ძალად და მისი უშუალო ზემოქმედებით შეიქმნა და გაძლიერდა სახალხო-მეორნეობის ის ფორმა, რომელსაც კაპიტალიზმი ეწოდება. კაპიტალიზმა მისცა მატერიალური შინაარსი ნაციონალურ სახელმწიფოს. ამგვარად ნაციონალურის შინაარსით, ნაციონალურს ფორმებში ჩამოყალიბებულნი სახელმწიფონი მიემართებიან ნაციონალურ ალორძინებისა და სიძლიერის გზით, და შედარებით მოკლე ხნის განმავლობაში შეიქმნენ ისეთი ძლიერი ეროვნული სახელმწიფონი როგორც არის: ინგლისი, საფრანგეთი, გერმანია, იტალია და სხვა. ინდივიდუალიზმზედ დაყრდნობილი თანამედროვე ცივილიზაცია, ადამიანის გონებისათვის წინად მიუწვდომელ საუნჯეთა მთელი რიგით რომ ხასიათდება, ნაციონალურ სახელმწიფოთა ფარგლებში გაიფურჩქნა. ყოველივე ის რითაც თანამედროვე კაცობრიობა ამჟამად კაპიტალისტური და ნაციონალური სახელმწიფოთა ცხოველ-შემომქმედების ნაყოფია.

თავის-და-თავად ნაციონალიზმის ბუნებას არ შეეფერება არც ანტაგონიზმი, არც აგრესიობა, არც შიგნით ეროვნულ უმცირესობათა დაჩაგვრა, არც პატარა ერებისათვის თავისუფლების წართმევა. ნაციონალიზმის ბუნება კეთილშობილი, მორალური, მშვიდობიანი, შემომქმედი და პროგრესიულია. ამ საზღვრების გარდამლახვი ნაციონალიზმი უარსჰყოფს თავის პრინციპებს, ჰკარგავს თავის ბუნებრივს სახეს და სახელს. და ზნეობრივ საფუძვლებს მოკლებულს შოვინიზმად და იმპერიალიზმად იქცევა. „გონება განაგებდეს, გული ასრულებდეს და მადა ემორჩილებოდეს“. ნაციონალიზმის რა ბრალია, თუ ზოგიერთი ნაციონალური სახელმწიფოს პოლიტიკური ხელმძღვანელნი, პლატონ ბრძენის ამ რჩევას არ მიჰყვებიან. აქ ნაციონალიზმის უვარგისობა კი არა სჩანს, არამედ მისი ცხოვრებაში მახინჯად გამტარებელთა. ომი არ არის კაპიტალიზმისა და ნაციონალიზმის განკერძოებითი თვისება. კაპიტალიზმი სულ უკანასკნელი ორასი წლის მანძილზედ განვითარდა, ნაციონალიზმი კი მხოლოდ ერთი საუკუნეა რაც პოლიტიკურს ფაქტორს წარმოადგენს. ძველი და საშუალო საუკუნეების გრძელი ისტორია კი უხვად აღნიშნავს ხანგრძლივსა და დიდს ომებს. ომი კაცობრიობის არსებობის დასაწყისიდანვე თანდაყოლილი მოვლენაა. კაპიტალიზმმა და ნაციონალიზმამ ვერ მოსპო მისი წარმოშობის შესაძლებლობანი. საუბედუროდ სრულიად არ არის ნიშნები იმისა, რომ კაპიტალიზმისა და ნაციონალიზმის მოწინააღმდეგე სოციალისტები და მარქსისტები შესძლებენ ამ შეუძლებელ საქმეს. თუ ამის ნიშნად არ ჩაითვლება ის გარემოება, რომ ერთა და სახელმწიფოთა შორის ომის გვერდით მარქსმა ერთი და იმავე ერისა და სახელმწიფოს კლასთა შორის

ბრძოლის თეორია და ტაქტიკა დასწერა და მისმა მიმდევრებმა ამ ტაქტიკისა და მიხედვით ეს თეორია მრავალი სისხლიანი სამოქალაქო ომის სახით თავიანთი სოციალისტური პოლიტიკის პრაქტიკად აქციეს. ჩვენის აზრით ომის სრულიად მოსპობა მხოლოდ კეთილშობილი სურვილია და ტკბილი ილიუზია. მისი ხშირად თავიდან აცდენა და გაიშვიათება კი შესაძლებელია ისევ რეალური ნაციონალური პოლიტიკის გზით, ნაციონალური სახელმწიფოთა ურთიერთ გაგებით, ნაციონალური პოლიტიკის მდებარე მატერიალისტურ მოტივთა ზეგავლენისაგან განთავისუფლებით; მორალისა—ზნეობისა და უფლების გამარჯვებით. ამ ბედნიერებას კაცობრიობას ვერ მოუტანს სოციალიზმი და ვერც „მეცნიერული“ მარქსიზმი. „მარქსიზმში ერთი ნამცვეცის ოდენა მორალიც არ არის“. ეს სიტყვები ლენინს ეკუთვნის და მის მიერ, მარქსისტულს საფუძვლებზედ, შექმნილს, რუსეთის სოციალისტურს საბჭოთა რესპუბლიკას კი 15 წლის თავის პოლიტიკით ამ სიტყვების გამართლება და დადასტურება.

დიდი სახელმწიფოთა პოლიტიკა, მიუხედავად მათი მართველობის ამა თუ იმ სისტემისა, ხშირად არის აგრესიული და იმპერიალისტური, მიმართული მცირე ეროვნებათა დასაპყრობად. ამ მხრივ გამონაკლისს არ შეადგენენ კაპიტალისტური-ნაციონალური სახელმწიფოები. ალექსანდრე მაკედონელის იმპერიასაც არა ჰქონია ისეთი დიდი იმპერიალისტური მიზნები, როგორც აქვს მარქსიზმის საფუძვლებზედ აშენებულს რუსეთის საბჭოთა სოციალისტურს რესპუბლიკას. ასეთი აგრესიული და იმპერიალისტური პოლიტიკის ხელმძღვანელს სტალინს ნაციონალიზმს ვერავენ დასწამებს, გარდა „ბრძოლის ხმისა“, მისი სოციალისტობა და კომუნისტობა კი საქვეყნოდ არის ცნობილი.

სულ ერთი საუკუნეა, რაც ნაციონალიზმი შემომქმედი პოლიტიკური ფაქტორია და უფლება მოპოებული ცნება. შეიძლება ითქვას, რომ წინადაც არსებობდენ მსოფლიოში ნაციონალური სახელმწიფოები. თვით საქართველო, მის შემდეგ, რაც ქართველ ტომთა შორის ეროვნული ნათესავობისა და მთლიანობის იდეამ გზა გაიკაფა, ნაციონალური სახელმწიფოს გზით მოდის. დავით აღმაშენებლისა და თამარ მეფის სახელმწიფოებრივი პოლიტიკა ნაციონალურია. მათი პოლიტიკისათვის უცხო არ არის ნაციონალიზმის მთავარი პრინციპები: ეროვნულად მონათესავე ტომთა ეროვნული გაერთიანება; მათ მიერ დასახლებულს მიწა-წყალზედ ქართული ნაციონალური სახელმწიფოს შექმნა; მისი ეკონომიური, კულტურული და ფიზიკური აღორძინება; ქართველთა მიწა-წყლისა და ქართველთა სახელმწიფოს თავისუფლების დაცვა გარსშემორტყმულ მტერთაგან. მთელი მათი ნაციონალური პოლიტიკა საკუთარი ეროვნ-

ნული არსებობის დაცვაა. მათი ნაციონალური პოლიტიკა არ ატარებს მეზობელთან აგრესიოზის, ანტაგონიზმისა და მათი დაპყრობის სურვილის ელემენტებს. თუ რაიმე აგრესიული აქტი მოიპოება მათ მოღვაწეობაში: ესეც კი თავდაცვის მიზნით არის გამართლებული: თამარ მეფე იპყრობს ტრაპიზუნდის მხარეს, ის მას არ უერთებს საქართველოს, არამედ ცალკე დამოუკიდებელ სახელმწიფოს ჰქმნის საბერძნეთიდან მოწვეულ „პრინცის“ იქ გამეფებით. ეს აქტი არ არის იმპერიალისტური, არამედ წმინდა სახელმწიფოებრივი და თავდაცვითი. მათი ნაციონალური პოლიტიკისათვის უცხოა მათ სახელმწიფოში მყოფ მცირე ეროვნებათა შევიწროება-დაჩაგვრის სურვილი, ასეთი ნიშნები არ მოიპოება არც საქართველოს ხანგრძლივს ისტორიაში: ოსთა, ბერძენთა, ებრაელთა და სომეხთა ეროვნული უმცირესობანი სრულის მოქალაქეობრივის უფლებებით სარგებლობენ და არავითარს ეროვნულს ჩაგვრას არ განიცდიან. ცნობილია დავით აღმაშენებლის კეთილი მოპყრობა შის სახელმწიფოში მოსახლე მუსულმანთა და სომეხთადმი.

ამ გვარად ნაციონალიზმი შეგუებულია და შეთვისებული ქართველი ერის სულისა და ხასიათის მიერ, ის ყველაზედ უფრო უდგება ქართველის ბუნებას.

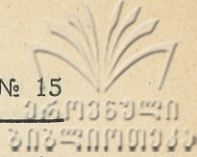
შეუძლებელია წარმოვიდგინოთ და დავაფასოთ ესა თუ ის პოლიტიკური თუ სოციალური სისტემა განყენებულად დროისა, სივრცისა და გარემოებისაგან. ნაციონალიზმი საუკეთესოდ უდგება თანამედროე სახელმწიფოებს და განსაკუთრებით კი პატარა ერის სახელმწიფოს. უკანასკნელის ნაციონალიზმი არის ბუნებრივი, რეალური, გონებრივი და ზნეობრივი. იგი არის უმთავრესად თავდაცვითი.

დღეს ბევრს ლაპარაკობენ დემოკრატიზმის, ლიბერალიზმის და კაპიტალიზმის კრიზისზე. თვით ამ სისტემათა დამცველნიც არ მალავენ ამ კრიზისს. ინგლისის ბანკის დირექტორმა ნორმანმა ამ სამიოდე წლის წინადა სთქვა: „შეიძლება ჩვენ ვესწრობით კაპიტალიზმის აღსასრულსა“-ო. ჩვენ არ გვინდა „პაპზედ მეტი ქათოლიკენი“ ვიყოთ, ჩვენც ვაღიარებთ ამ კრიზისს, რომლის შესახებაც ჩვენ საკუთარი შეხედულებანი გვაქვს: კრიზისი არის პარლამენტარიზმის და არა დემოკრატიზმის, ლიბერალიზმის ორგანიზაციული და არა იდეური. ფაქტია, კაპიტალიზმის ერთ-ერთი ქაზრაკი მოცვთა და ის გამოცვლას საჭიროებს. ჩვენის აზრით დემოკრატიზმს, ლიბერალიზმსა და კაპიტალიზმს, რომელთაც ხანგრძლივის არსებობით დაამტკიცეს ბუნების უხილავ კანონონებთან თანხმობა-სოლიდარობა, რომელთაც დაუფასებელი განძი მისცეს თანამედროე კაცობრიობას; აქვს უფლება კრიზისისა. მაგრამ დარწმუნებულნი ვართ თვით

მათ წილშივე მოიპოვება ის უხილავი ძალა, რომელსაც მათ გარეშე ეძებენ, მათი კრიზისისაგან განკურნებისათვის. დემოკრატიზმი, ლიბერალიზმი და კაპიტალიზმი სავსეა ჯერ კიდევ სასიცოცხლო ძალებით. მომავალში შეიძლება მათ ბევრი ცვლილება განიცადონ, მაგრამ ერთი კი უდავოა: მათი მთავარი პრინციპები მუდამ იქნებიან კაცობრიობის მთავარ დასაყრდენ ფუძედ.

სულ სხვა ხასიათისაა, მეტად მწვავე და უიმედო, ის კრიზისი, რომელსაც ჩვენ ახლა შეეცხებით. ეს გახლავსთ კრიზისი და უფრო სწორად რომა ვსთქვათ, კვირტშივე დაქცნობა მარქსისტული სოციალიზმის. სოციალისტური იდეები მეტად ძეოლა კაცობრიობის ისტორიაში. მათი სინამდვილედ ქცევის ცდებიც ხშირად მოუხდენიათ, მაგრამ უნაყოფოდ. რეალურსა და თვით კანონდებულს ცხოვრებას არასოდეს მიუკარებია ეს ფუქსავატი იდეები. ბაბეფისა, ფურიესი და სენ-სიმონის იდეები ცის კიდით-კიდემდე მოხეტიალენი ვით მჩატე ღრუბლები, კარლ მარქსმა შეჰკრიბა, „მეცნიერულად“ დაამუშავა და ამ შრომას, რომელსაც კაპიტალისტური წესწყობილება უნდა დაენგრია და სოციალისტურით შეცვალა, რატომღაც „კაპიტალი“ დაარქვა! მეცნიერება ცხოვრებიდან ჰკრებს რეალურს ფაქტებსა და მავალითებს; მათზედ დაფუძნებული მისი დასკვნები ცხოვრებასავე უბრუნდება გასანადღებლად—ხორც-შესასხმელად. მეცნიერება ცხოვრებას ემსახურება. მარქსმა კაპიტალისტური არსებული წყობილების ფაქტებით ისარგებლა სოციალიზმის „მეცნიერულად“ დამუშავებისათვის. მისი „მეცნიერული“ სოციალიზმის ირგვლივ მთელი მსოფლიო პროლეტარული მოძრაობა გაიშალა, სრულიად გარკვეულს ორგანიზაციულს ფორმებში. ბევრჯერ და ბევრ ადგილას ააფორიაქა მან მსოფლიო; სისხლის ზღვა არა ერთხელ დაუყენებია სოციალისტურს სამოქალაქო ომებს. სახელმწიფო ხელისუფლებაც არა ერთხელ უგდიათ ხელთ სოციალისტებს, მშვიდობიანისა თუ სამოქალაქო ომის გზით. ფრიად საკმაო დრო გავიდა მარქსისტთა „კუდიანი მკრთალი ვარსკვლავის“ გამოჩენის დამიდან. შედეგი?—ცხოვრებამ არ გაიკარა არც ეს „მეცნიერულად“ დამუშავებული სოციალიზმი. ცხადია მარქს ცალმხრივად და ტენდენციურად უსარგებლნია კაპიტალისტური წყობილების ფაქტებით; კაპიტალიზმის კრიზისების დიაგნოზი სწორად ვერ დაუსვამს. მის მიერ გამოტანილი დასკვნები არ გაიკარა რეალურმა ცხოვრებამ და ამით უარჰყო მარქსისტული სოციალიზმის „მეცნიერული“ ხასიათი.

მარქსისტული სოციალიზმის იდეური და ორგანიზაციული დაკნინება თავიდანვე დაიწყო: ჯერ კიდევ 1870 წლიდან არსებობდა მარქსისა და ბაკუნინის ორი ფრაქცია; ათი წლის შემდეგ ჰაერის

კონგრესზედ ერთი-მეორეს გაშორდა სოციალიზმი და სინდიკალიზმი; ამას მოჰყვა ფრაქციათა მთელი რიგი—ბლანკისტები, ბრუსისტები, რეფორმისტები და სხვა; 1904 წ გედისტები და ჟორესისტები; დაბოლოს 1920 წლიდან მესამე ინტერნაციონალის დაფუძნება და დაპირისპირება მეორე ინტერნაციონალისადმი. ამის შემდეგაც არ შეჩერებულა მეორე ინტერნაციონალის რღვევა, რომელიც ჩქარის ტემპით მიმდინარეობს ლოდიკურ დასკვნამდე. ამ დასახიზრებული მეორე ინტერნაციონალის პარიზის უკანასკნელი კონგრესი ამის საუკეთესო ილიუსტრაციაა. ამ კონგრესმა ნათელჰყო მეორე ინტერნაციონალის დაკნინება; მისი სრული გაკოტრება. „იმ რღვევის შემდეგ, რომელსაც განიცდის ინტერნაციონალი უკანასკნელი ორი წლის განმავლობაში, თქვენა ხართ უკანასკნელი ყავარჯენი სოციალიზმისა“—ო. ასე მიმართა მეორე ინტერნაციონალის თავმჯდომარემ ვანდერველდემ საფრანგეთის სოციალისტურს პარტიას. ეს უკანასკნელი ყავარჯენიც გატყდა.

„მსოფლიო პროლეტარიატის გაერთიანება ფიქციაა და ილიუზია“. ..მეორე ინტერნაციონალი აღარ არსებობს. მას გაექცენ გერმანელი და იტალიელი სოციალისტები, მას არავითარი გავლენა და ძალა აღარ აქვს ინგლისში“. „სოციალიზმი ნგრევის უკანასკნელ პროცესს განიცდის. როდესაც დოქტრინასა და სინამდვილეს შორის უთანხმოება არსებობს, მუდამ სინამდვილე იმარჯვებს. ჩვენ კარგად ვიცით. რომ სოციალიზმი ვეღარ გამოვა ამ თანამედროვე ქაოსიდან. ყოველ ქვეყანაში, სადაც ის მკაცრად იქმნა დამარცხებული ხალხსნური აზრის ნაკადი სწრაფად დასცილდა მას“.

„ჩვენ აღარ შეგვიძლია კულავ უარივჰყოთ და ზურგი შევაქციოთ ერს“. აი აზრები საფრანგეთის სოც. პარტიის ლიდერების: მარკესი, დეასი და მონტანიონის.

სოციალიზმის გაკოტრება რომ სრულიად დავსურათოთ. საჭიროა თვალი გადავავლოთ სოც. პარტიათა სახელმწიფოებრივს მოღვაწეობას ამ უკანასკნელი 15-20 წლის მანძილზედ.

ვიგებისა და ტორების ქვეყნის ინგლისის შვილი ჰ. სპენსერი დიდი ხნიდან აფრთხილებდა ინგლისის საზოგადოებრივს აზრს. ამბობდა რომ სოციალიზმის განხორციელების ცდებიც კი ხიფათს შეუქმნიდა ინგლისის სახელმწიფოს. მისი ნათქვამი წინასწარმეტყველობად აღმოჩნდა: მაკდონალდის მუშათა პარტიის მთავრობამ ამ სამი წლის წინ არივ-დარია ინგლისის სახელმწიფო; ის ფინანსიური და პოლიტიკური დაკნინების გზაზედ დააყენა. ამ უფსკრულის პირას გამოერკვია მაკდონალდი, მან დაჰგმო თავისი სოციალისტური წარსული, მიატოვა საკუთარი პარტია და ეროვნული კავშირისა და წმინდა ნაციონალურის პოლიტიკის საშუალებით, ინგლისის იმპერიას

დალუპვას გადაარჩინა. გერმანეთის სოც.-დემოკრ. პარტია თვალსაჩინო და ხელმძღვანელ როლსაც თამაშობდა გერმანეთის მთავრობაში. რა იყო მათი პოლიტიკა, რა მისცა მან გერმანეთს და ან რა ხიფათი დაატყდა თავს თვით ამ ს.-დემ. პარტიას მარქსის საფლავის გვერდით, ეს ყველამ უწყის. ინგლისისა და გერმანეთის სოც. პარტიების მთავრობების უმაგალითო მარცხს თან მიჰყვა ავსტრიის, ავსტრალიის და ესპანეთის სოციალისტური პარტიების მარცხი მთავრობებში. აღსანიშნავია, რომ ამ სოციალისტურმა პარტიებმა ხელისუფლების დაპყრობის შემდეგ ზოგან ვერც გაბედეს თავიანთი სოციალისტური პროგრამა, თავიანთი პოლიტიკის პრაქტიკის საგნად გაეხადათ, ხოლო იქ სადაც ეს გამბედავობა გამოიჩინეს და სოციალისტური რეფორმები დაიწყეს, სრულიად არივ-დარიეს სახელმწიფოებრივი ცხოვრება.

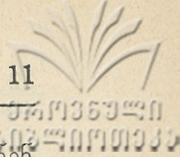
აღსანიშნავია ერთი გარემოებაც: 8 საათის სამუშაო დღის შემოღების შესახებ 1919 წ. ნოემბრის 28-ს, ვაშინგტონში 29 კაპიტალისტური და ბურჟუაზიული სახელმწიფოთა წარმომადგენელთა მიერ დადებული შეთანხმების რატიფიკაცია და მისი კანონით ცხოვრებაში გატარება ჯერაც არ მომხდარა არც ინგლისში, მიუხედავად სოციალისტური მუშათა პარტიის მთავრობაში არა ერთხელ ყოფნისა ამ 14 წლის განმავლობაში და არც გერმანეთში, სადაც მნიშვნელოვანს როლს თამაშობდა, როგორც მთავრობის მონაწილე პარტია, სოც.-დემოკრატია. ესეც საკმაოდ ააშკარავებს სოციალისტური პარტიების ნამდვილს ბუნებას...

სოციალისტების წყალობით დიდი ომის შემდეგ იტალია კომუნისტებისა და ანარქისტების საფრთხის წინ აღმოჩნდა. აქაც სოციალისტური წრეებიდან გამოვიდა ცნობილი და მებრძოლი სოციალისტი მუსოლინი. მან გაცვეთილი ნაბადივით გადაისროლა სოციალისტური იდეები, და გაბედული და წმინდა ნაციონალური პოლიტიკის საშუალებით აღორძინებისა და სიძლიერისაკენ შემოაბრუნა თავისი მშობელი ერი. მარშალი პილსუდსკიც ცნობილი სოციალისტი იყო. მან დიდი ისტორიული როლი ითამაშა საუკუნოებით განაწამებ კეთილშობილი პოლონელი ერის გაერთიანებისა და მისი დამოუკიდებლობის აღდგენის საქმეში. როცა მან დაინახა, რომ განთავისუფლებული ერის ფიზიკური, ეკონომიური, სულიერი და კულტურული აღდგენა შეუძლებელი იყო სოციალიზმის გზით, მან გაბედულად გასწყვიტა კავშირი სოციალისტებთან. სახელმწიფო გადატრიალების მეორე დღესვე ის არ ღებულობს სოციალისტური პარტიების წარმომადგენელთ. „მე თქვენთან არავითარი საქმე აღარ მაქვს“ ეუბნება ის მათ. და ამ დღიდან წმინდა ნაციონალურის პოლიტიკის გზით მიუძღვის მოხუცი მარშალი პოლონელ დიდს ერს აღდგენისა და ძლიერებისაკენ.

ჩეხო-სლოვაკიის რესპუბლიკის პრეზიდენტი კეთილშობილი მასარიკიც ხომ ცნობილი სოციალისტი იყო. მან უბაძლო ღვაწლითა და ბრძოლით გაანთავისუფლა და აღადგინა ჩეხო-სლოვაკთა სახელმწიფო. მაღლიერმა ერმა ის რესპუბლიკის მუდმივ პრეზიდენტად აირჩია. მის სახელმწიფოში არავითარი სოციალისტური არა კეთდება. ჩეხო-სლოვაკთა თითოთ საჩვენებელი მაგალითია, როგორც დემოკრატიული და ლიბერალურ-კაპიტალისტური სახელმწიფო თანამედროვე მსოფლიოში. აღსანიშნავია, რომ მასარიკის დამჯდარსა და საღს გონებას ეკუთვნის მარქსის „მეცნიერული სოციალიზმის“ ერთ-ერთი საუკეთესო კრიტიკათაგანი.

სიტყვამ ისევ მარქსიზმი მოიტანა. ალბად იმიტომ, რომ მის შესახებ ვარკვეული და მკაფიო ბოლოსიტყვა ვსთქვათ: ზედმეტი ღირებულებების თეორია; მატერიალიზმი; ქონების კონცენტრაცია; კლასთა ბრძოლა. — მარქსის ამ მთავარ დებულებებზედ დღეს იშვიათად თუ ვინმე ლაპარაკობს. ხოლო თუ ჩვენ მაინც იძულებულნი ვართ ამაზედ ვილაპარაკოთ, მხოლოდ იმიტომ რომ საზღვარი აღარ უჩანს ვადმოქართულებული მარქსიზმის ბელადების სიტყვათაშეგებულებას. მათ თავი ისე უჭირავთ, თითქოს მსოფლიოს რომ საშინელმა ქართველი-მა გადაუარა, ყველაფერი ძირს დაეფინოს ვით ტირიფის ხე, ხოლო სოციალიზმი და მარქსიზმი იღვას ძირზედ ვით ძლიერი მუხა, მიწის სიღრმეში ფესვებ გამჯდარი და ფოთელ დაუვარდნელი. იმას კი ვერა ხედავენ ეს მამაცხონებულები, რომ ამ ქართველი-მა ძირიანად მოსთხარა მარქსის მიერ ედემის ბღში დარგული ეს ხე „მყოზადისა და შვებისა“. თუ „პაპზედ მეტი ქათოლიკობა“ შეიძლება, სჩანს „მარქსზედ მეტი მარქსისტობაც“ შენაძლება. ცნობილია ქართველი კაცის უკიდურესობა, საითაც კი არ გაიწევს ის. „უკულო ხარი სხვებს ბუზებს უჯერებდა“ —ო, ეს წმინდა ქართული თქმულებაა, ქართული სინამდვილედან ამოღებული და ქართველ კაცზედ ახლოხივით მორგებული.

სოციალიზმის მარცხით გათავებული „ბრძოლის ხმა“ თუ სხვა მათი გამოცემები თავდაცვის მაგივრად, თავს ესხმიან ნაციონალიზმს, დემოკრატიზმს, ლიბერალიზმს და კაპიტალიზმს. „დაავადებულს“ კაპიტალისტურს მსოფლიოს ბ. კანდელაკი სოციალისტური რეფორმების მიღებას ურჩევს; უამისოდ მას დალუპვას უწინასწარმეტყველებს. ლიბერალიზმსა და ბურჟუაზიულს დემოკრატიას წესი აუფო ბ. უორდანიამ და პროლეტარიატის დიქტატურასა და საბჭოებისებურს სოციალისტურს დემოკრატიას ჰქადაგებს. ლევილის შატოდან მსოფლიო პროლეტარიატს მოუწოდებენ შეერთებისა და ბრძოლისაკენ. ისეთი შთაბეჭდილება იქმნება, თითქოს მსოფლიო სოციალიზმისა და მარქსიზმის დროშა თვით მარქს სიკვდილის წინ საგანგებო ანდერძით და საკუთარის ხელით ქართველი მენშევიკებისათვის ჩა-

ებარებიან! ჩვენი სოციალისტები რომ მეტის ხნით დარჩენილიყვნენ საქართველოში, როგორც მმართველი პარტია, ალბათ მათ რეალური ცხოვრება ბევრს რაიმეს ასწავლიდათ, ისე როგორც მან ეს ასწავლა ევროპის სოციალისტებს. თვით ევროპის სოციალისტები ჩვენში სტუმრად მოსულნი არ თავილობდნენ, იქ ესწავლათ თუ რა იყო პრაქტიკული სოციალზმი. ჩვენმა სოციალისტებმა ცამეტი წელიწადი ევროპაში ისე დაჰკარგეს, რომ ამ მხრივ სრულიად ვერასფერი ისწავლეს. აღსანიშნავია ერთი გარემოებაც: რამდენად მარჯვნივ მიდიან ჩვენი სოციალისტების ევროპიელი კოლეგები, იმდენადვე მარცხნით მიდიან ჩვენი მარქსისტები. სამართლიანობა მოითხოვს აღვნიშნოთ, რომ ქართველ მარქსისტთა შორისაც იჩინა თავი გამოფხიზლების ნიშნებმა, რომელსაც კარგი პირი უჩანს. ჯერ მის შესახებ მეტის თქმა ნაადრებია, მისდამი ჩვენი კეთილი სურვილების გამოთქმა კი სრულიად ბუნებრივია.

პოლიტიკის ობიექტი არ წააგავს მათემატიკის აბსტრაქტიულსა და განყენებულს ობიექტს, წინააღმდეგ ამისა ის არის კონკრეტული და რეალური. „საჭიროა სოციალისტებმა მეტი ყურადღება ათხოვონ ცხოვრების სინამდვილეს, ვინემ მათი დოქტრინის დოგმებსა“-ო, ეს აზრი გამოფხიზლებულ სოციალისტს პოლ-ბონკურს ეკუთვნის; კარგი იქნება ჩვენი სოციალისტებიც გაიხდიდნენ მას თავიანთ საკუთრებათ. „მარქსიზმი წააგავს ბიბლიას, რომლის განმარტება-გაგება შესაძლოა ორი სრულიად მოპირდაპირე აზრით“-ო სთქვა ლიბკნეხტმა. ამაში ჩვენი მარქსისტების დახელოვნება თვალთმაქცობამდე მიდის, მაგრამ გაბზარულს თიხის ქოთანს არ შევლის ყურის მეორე ადგილას გამობმა. ჩვენი ეროვნული დამოუკიდებლობის დროს მენშევიკური პარტია, ოფიციალურად მთავრობის პარტია იყო და პოზიციის. სინამდვილეში კი ის იყო ოპოზიციონური ძალა დაპირისპირებული საუკუნოებით ჩამოყალიბებულს საქართველოს ეკონომიური-სოციალური-პოლიტიკური და სულიერი სახეობისადმი. ეროვნული დემოკრატია კი რადიკალურად საწინააღმდეგო მდგომარეობაში იყო. საქართველოს თავისუფლების აღდგენიდან როლები შეიცვლებიან, ვინაიდან ჩვენი ქვეყნის ცხოვრება უხეში ძალის მიერ შეყენებულია სოციალიზმის ლიანდაგზედ. ჩვენი მომავალი სახელმწიფოებრივი აღმშენებლობისა და ამ დარგში ჩვენი მომავალი შეთანხმებისათვის მეტად საინტერესოა და საჭიროც ვიცოდეთ ჩვენი სოც.-დემოკრატიული პარტიის აზრი, არა ჩვენი ეროვნული თავისუფლების შესახებ, არამედ რაც მთავარია, სოციალური და ეკონომიური საკითხების შესახებ. ეროვნული თავისუფლების მომხრეობა ხშირად გამოუჩენია ს.-დემ. პარტიას, ისე როგორც ხშირადვე მისდამი მოწინააღმდეგობა. ეს საკითხი მისთვის ტაქტიკისა და მიზან-

შეწონილებისა და არა პრინციპის. სოციალიზმი საერთოდ თავის პრინციპშივე ეწინააღმდეგება პიროვნებისა და ეროვნების თავისუფლებას, მაგრამ აქ ჩვენ მეორე საკითხი უფრო გვიანტერესებს: ეგუება თუ არა მარქსის „მეცნიერული სოციალიზმი“ თავისუფალი ერის ნაციონალურ-სახელმწიფოებრივ ცხოვრებას?

ჩვენმა სოც.-დემოკრატიულმა პარტიამ თანდათანობითი, ევოლუციით უნდა დადებითად უპასუხოს აქ დასმულს კითხვაზედ. მათ უნდა უარპყონ ის მათი იდეები და პრინციპები, რომელნიც არ ეგუებიან და ეწინააღმდეგებიან ერის ნაციონალურ სახელმწიფოებრივ ცხოვრებას.

ჩვენი დანგრეული და წაქცეული ეროვნული ცხოვრების აღგენა-დაფუძნება შესაძლებელია ლიბერალიზმის, დემოკრატიზმის და ნაციონალიზმის საფუძვლებზედ. ს. - დემოკრატიული პარტია უნდა დაუახლოვდეს ჩვენი ეროვნული ცხოვრების სინამდვილეს; ამისათვის მან გაბედულად უნდა უარპყოს მარქსიზმის მთავარი პრინციპები, თორემ ცხოვრება თვით დააყენებს საკითხს, შესახებ ქართული ეროვნული აზროვნებისა და პოლიტიკის მარქსიზმისაგან განთავისუფლებისა.

„არადანი ჩვენ,
 არჩევანი თქვენ“.

ელ. პატარიძე.

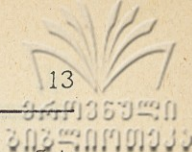
ქართველი ერი, როგორც მშენებელი

(ეკონომიური ეტიუდი).

(გაგრძელება *)

გააჩენილი გეოგრაფი სტრაბონი, ქრისტეს შემდეგ პირველს საუკუნეში რომ მოღვაწეობდა, პირადათ საქართველოშიც ყოფილა; იგი დიდის ქებით იხსენიებს იმ წესებს, რომლითაც ქართველი ერი მისდევდა სასოფლო-მეურნეობასა, უქებს ჩვენს ხალხს მეურნეობაში ხმარებულ იარაღებს, აღნიშნავს ჩვენი მიწების არა-ჩვეულებრივ დიდს მოსავლიანობას, კულტურების ნაირ-ნაირობას, სადაც პურეულობასთან ერთად ითვისბოდა: სელი, კანაფი; (ბამბა მე-XII-XIII

*) იხ. „სამშობლო“ № 14.

საუკუნოდან) და ყველა ამასთან ბაღ-ვენახების გაშენებას, ღვინის დაყენების ცოდნას და სხვა.

ულრმეს წარსულში ჰქონია ქართველ კაცს წარმოდგენა თესლის შერჩევის სარგებლობაზე (სელექცია); ჯერ კიდევ იმ დროს უწყვედა იგი ანგარიშს ნიადაგის კარგად დამუშავების საჭიროებას, მიწების დასვენების აუცილებლობას, სამს-ოთხს წელიწადში ერთხელ, რათა მათი ღონე კვლავ აღდგენილიყო. სასოფლო-მეურნეობაში ხმარებულ იარაღების მრავალ-ფეროვნებას იმ დროისთვის, მათი კონსტრუქციის სისრულეს, გაკვირვებაში მოყავდათ ის უცხოელნი, რომელთაც ჩვენში უცხოვრიათ. საკმაოდ ბლომათაა დარჩენილი ძველი ნაწერები, რომელნიც მაწმობენ, რომ საქართველოში სასოფლო-მეურნეობა მართლაც და მალაღს დონეზედ ყოფილა ასული.

ერთობ საინტერესოა, მაგალითად, ქართული გუთნის გაუმჯობესობის ისტორია, სასოფლო-მეურნეობაში ხმარებულ ამ უმთავრეს იარაღისა. ვვახსოვს ჩვენი სტუდენტობა, პროფესორი გვიკითხავდა საზოგადოთ გუთნის გამოგონების ისტორიას და მისი კონსტრუქციის ევოლუციის ამბებს. კერძოთ ქართული გუთნის შესახებ აი, დაახლოვებით, რა გადმოგვცა პროფესორმა: გუთნის თან და თანობით გაუმჯობესობის ისტორიაში ქართულს გუთანს საპატიო ალაგი უკავია; პირველად ამ გუთანში იყო განხორციელებული ის წარმატებანი, რომელიც ხენის დროს გუთანს ურყევად სვლას ანიჭებდაო. მაშინ ამ სიტყვებს არ მოუხდენიათ ჩემზედ სრული შეგნება იმისი; მხოლოდ ამ რამოდენიმე წლის წინათ, როცა ვავეცანი ივ. ჯავახიშვილის კაპიტალურ შრომას, მის „ეკონომიურ ისტორიას“, შევიგნე, თუ რა დიდი გამოგონება უნდა ყოფილიყო ქართველებისაგან შემოღება ისეთი გუთნის ბორბლებისა (მე-XII ს.), რომელიც ერთი ზომისანი არ იყვნენ: ხნულში ჩაყენებული ბორბალი უფრო მცირე რადიუსისაა, ვიდრე მეორე, საველე თვალი. ამ ნაირი სისტემის გუთანი საქართველოში გაცილებით უფრო ადრე ყოფილა ხმარებული, ვიდრე ევროპაში, სადაც მათ მხოლოდ მე-XVII-XVIII საუკუნეებში ვხვდებით (ამ დროებამდე იქ ბორბლები თანასწორი ზომისა იყო). რკინის სახნისს ქართველები ჯერ კიდევ ქრისტეს დაბადებამდე ხმარობდენ; ამ ჟამად უკვე მტკიცდება, რომ გუთნის ერთი ნაწილი, სახელდობრ საკვეთი,—სახნისს რომ წინ უსწრობს დანის ფორმით, პირველად ქართველებისაგან უნდა იყოს გამოგონილი. ყოველს შემთხვევაში მტკიცდება, რომ საკვეთელს ქართველები რომზედ და საბერძნეთზედ ადრე ხმარობდენ. გუთნის ბოლტების გადმოსაბრუნებლად ფიცარსაც, სახნისის თავზედ რომარის აყუდებული. ეს გაუმჯობესობა ქართველებს მე-V საუკუნეში შემოუღლიათ. ამ ფორმის საბრუნებელის (რუსულად „ოტვალი“) მაგიერ, რომაელებს სახნისის გვერდით ვაკეთებული ქონდათ ორი პატარა

ყური, ხისავე, რომელიც არაფრად მიაგავს ქართული გუთნის ფიცარს. ეტყობა, ფიქრობს პროფესორი ჯავახიშვილი, რომაელების გუთანი ქართველებმა პირველად რომაელების საქართველოში შემოსევის დროს ნახეს და მათი გუთნის „ყურები“, შეუტყველად კი არ გადმოიღეს, არაჲედ თავისი უნარით გადააკეთეს იგი და ისე გააუმჯობესეს, რომ ხვნის დროს მიწის გადაბრუნება და დაფშვნეტვა გაცილებით უფრო კარგად ხდება. ეს გაუმჯობესებული მიწის საბრუნებელი, ქართველებმა ევროპაზედ რამოდენიმე საუკუნით უფრო ადრე განახორციელეს.

ძველი ქართული მემინდვრობის კულტურის განვითარების მაღალი დონე, სრულის უეჭვობით უნდა მტკიცდებოდეს, ამბობს ჩვენი სასიქადულო ისტორიკოსი. აი ერთი უცხოელი მწერლის მოწმობაც: მეთვრამეტე საუკუნეში კაი ხანს დაჰყო საქართველოში, სახელდობრ სამეგრელოში, მისიონერმა ლამბერტმა, იგი მემინდვრობაში ხმარებულს ასეთს თესლთა ბრუნვას აღნიშნავს: პირველს წელს ითესებოდა ღომი, იმის შემდეგ სიმანდი, მერე პური და მეოთხე წელს მიწას ასვენებდნო. უნდა ითქვას, რომ ასეთი თესლის ბრუნვა, მეცნიერული აგრონომიის თვალთაზრისით, დღესაც რაციონალურად უნდა იყოს აღიარებული. ქართველებმაო, მოწმობს ლამბერტი, თესვის წინ, თესლის გაწმენდა, გასუფთავებაც იციანო. ჩვენ ეხლა ვიცით, რომ ასეთი თესლის გადარჩევა აუცილებელი მოთხოვნილებაა თანამედროვე მეცნიერული აგრიკულტურისა.

მეთვრამეტე საუკუნის დიდი ქართველი მეცნიერი, ბატონი-შვილი ვახუშტი, თავის საქართველოს ეკონომიურ გეოგრაფიაში, ერთად უყრის თავს ყველა იმ ცოდნას, რაც სასოფლო-მეურნეობის დარგში, თუ მცენარეთა მკოდნობაში ქონია ქართველებს. გეოგრაფი ვახუშტი უკვე საუცხოვოდ ერკვევა, რა გავლენას ახდენს სასოფლო-მეურნეობის წარმოებაზედ ზონების ურთი-ერთობა. ამ ზონებს იგი არკვევს პორიზონტალურს და ვერტიკალურ მიმართულებით, აგვიწერს მათ დაწვრილებით, იმ მცენარეების ჩამოთვლით, რომელნიც ამა თუ იმ ზონას ახასიათებენ. როგორც პროფესორი ივ. ჯავახიშვილი გადმოგვცემს, მცენარეთა ზონალურად ჩაირიგება, ევროპაში, პირველად აღნიშნა ფრანგმა მეცნიერმა de Gandelle-მა **მეცხრამეტე საუკუნეში**. ქართველმა მეცნიერმა ვახუშტიმ საქართველოს ზონების აღწერა, უკვე 1740 წელს მოგვცა, ე. ი. თითქმის ორასი წლით ადრე, ვიდრე დე განდელის ის შესანიშნავი წიგნი გამოქვეყნდებოდა.

ქართულმა სასოფლო-მეურნეობამ, სხვათა შორის, მდიდარი ტერმინოლოგია მოგვცა. ამითიც მტკიცდება, როგორის დაკვირებით, ადგილობრივი პირობების ღრმად შეფასებით და შეგნებით მისდე-

ვდენ ჩვენი წინაპარნი ხენა - თესვას, თუ მეურნეობის სხვა წარმოებას. ამის შედეგი — მიწების ის დიდი მოსავლიანობა იყო, რომელსაც აგვიწერენ ძველი მწერალნი. სტრაბონის დროს ჩვენი პურის მოსავალი, დათესილს აღემატებოდა 50 ჯერ! მეთვრამეტე საუკუნეშიც, ლომბარტის მოწმობით ეს მოსავალი 8 ჯერ აღემატებოდა თესვას. საქართველოს ბუნების დაკვირვებით, შეგნებამ შეასწავლა ჩვენს ხალხს მცენარეთა თვისი საკუთარი ხარისხების გამოყვანაც. ეს ქართული ხარისხები, მაგალითად პურეულობაში, ცნობილია სწრაფის დამწიფებით, საუცხოვო გემოთი და ჯიშის სიმტკიცით. მაგალითად ზანდურის პური, ანუ მაზა (ოსლი), ის ქართული ხარისხია, რომელიც ჩვენებურ თორნის პურს ანიჭებს ასეთს შესანიშნავ გემოს.

ასეთი ყოფილა ძველათ ქართველი ერის უნარი სასოფლო-მეურნეობაში. ბუნებრივად იბადება კითხვა: ნუ თუ დღევანდელს ქართველებს ისე შემოაკლდათ ეს მამა-პაპეული უნარიანობა, ისე მოსწყდენ ისენი თავის ძველად ნაქებ კულტურას, რომ ვეღარ მოუხერხებიათ აწინდელი თვისი მეურნეობა ისეთს დონეზედ დააყენონ, რომ მათი კეთილმყოფობა ცოტა ზემოთ აიწიოს?!

თქმა არ უნდა, რომ სასოფლო-მეურნეობას ჩვენი ხალხი დღესაც დაკვირვებით და თუ გნებავთ, მოხერხებითაც მისდევს, მიუხედავად იმ მძიმე ეკონომიურ პირობებისა, რომელიც ძალათა აქვს თავს მოხვეული აგერ ასოცი წელიწადია. იგი საკუთარს ძალებზედ დაყრდნობილი, ათასის გაჭირვებით, მხოლოდ საკუთარის უნარით, სხვების დაუხმარებლად, უძღვება მაინც, დაე სიღარიბით, თვისი მოთხოვნილების დაკმაყოფილებას! ღარიბად ვიტყვი თ ჩვენ, მანამ უვარგისი მართველობის მიერ ხელოვნურად ჩვენს თავზედ მოხვეული პირობები არ იქნება შეცვლილი, უკუვადებული!

უკანასკნელი დიდი ომის დაწყებამდე სასოფლო-მეურნეობის ინტენსიფიკაცია ყოველს შემთხვევაში იღვამდა ჩვენში ფეხსა. ეს გამოიხატებოდა, მაგალითად, მებაღეობის, მებოსტნეობის წარმოების გადიდებით; ხილის ჯიშების გაუმჯობესობით, ვენახების ევროპიული წესებით დაძუშავებით, ვაზის და ხეხილის წამლობის შემოღებით, მეთამბაქოობის ზრდით; მინდვრებში იწყობა კომბოსტოსი, ქართოფილის და ჭარხლის მოყვანა. დასავლეთ საქართველოს ვაზებს, ფილოქსერა რომ მოედო, რუს მთავრობის ექსპერტების რჩევით, ჩვენ ხალხს ვაზი სულ ძირიანად უნდა ამოეგდო და იმის მაგიერ ზეთის ხილი გაეჩინა, ან რამის თესვას მოყოლოდა; ვითომდა, კულტურულად დაქვეითებული ქართველი, ვერ შესძლებდა ფილოქსერასთან ბრძოლასო. ჩვენმა ერმა ეს რჩევა არ მიიღო, საკუთარის ძალებით შეებრძოლა ფილოქსერას, დაამარცხა იგი და თან, ახალი ვაზის გაშენებაში, მეცნაერული მეთოდების მოხმარე-

ბაც შეისწავლა, მასთან ერთად საუცხოოდ გაეცნო ვაზის წამლობის პროცესსაც. ბოლოს ხომ ფორთოქალ-მანდარინებისა და ჩაის პლანტაციების მოწყობასაც შეეჩვია. ყველა ამით, ქართველმა ხალხმა დაამტკიცა, რომ ძველად მონაპოვარი კულტურა ღრმად აქვს მას ძვალსა და რბილში გამდგარი, რომ დღესაც არ დაუკარგავს მას ნიჭი სასოფლო-მეურნეობაში ინიციატივისა და ხერხის გამოჩენისა.

მიუხედავად ამისა, მაინც იბადება კითხვა: რა მოხდა, რითი უნდა აიხსნას ის მოვლენა, რომ ქართველი ხალხი მაინც ღარიბია და ძლივს ახერხებს იგი თავისი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას; ღარიბია ესოდენ მდიდარს ქვეყანაში, სადაც, თითქოს, ყველა პირობებია მოცემული რომ მოსახლეობის კეთილდღეობა, რომ იტყვიან, სდუღდეს და გადმოსდიოდესო?...

ეს კითხვა დიდი ხანია სდგას ჩვენი ერის წინაშე, და ჩვენი ეკონომისტები მოვალენი არიან აგვიხსნან იგი, ჩვენი ქვეყნის მეურნეობის ყოველ-მხრივი შესწავლით. ეს ახსნა, ალბად, მომავლის საქმეა და ეხლა კი, ნება მიბოძეთ, მანამ ამ კარდინალურს კითხვას კვლავ დავუბრუნდებოდე. ჩვენი ეკონომიკის უფრო ახლოდ გათვალისწინებისათვის მოაწოდოთ კიდევ რამოდენიმე ცნობა. ბოლშევიკური გამოცემანი საყოველთაოდ გაიძახიან, რომ პურის მოსავლის ნაკლუვანება საქართველოში იმ ზომამდეა მისული, რომ რუსეთიდან, ყოველ წლივ 10 მილიონი ფუთის ხორბლის შემოტანა გვიხდებაო. ეს ცნობა შორს არ უნდა იყოს სიმართლეზედ და დღევანდელს სინამდვილეზედ. ომამდი, როგორც მოგეხსენებათ, მდგომარეობა ცოტა სხვანაირი იყო. მაშინ მოდიოდა წლები, როდესაც საქართველოს ყოფნიდა თავისი პურის მოსავალი, თუმცა იყო ისეთი წლებიც, როცა ეს მოსავალი არ იყო საკმარისი.

განსვენებულს ნოე ხომერიკს თავის ერთს წიგნაკში ასეთი ცნობები აქვს მოყვანილი: 700 ათას ჰექტარზედ დათესილ პურს მოუცია მოსავალი 500.000 ტონი. იხარჯებოდა კი:

მოსახლეობის საკვებად	—	528.840 ტონი
სათესლეთ	—	69.000 ტონი
საქონლის საკვებათ	—	63.238 ტონი

სულ 662.000 ტ. (მორგე-ბით).

როგორც ვხედავთ, ამნაირს ცუდი მოსავლის დროს ჩვენს ქვეყანას აკლდებოდა 112.000 ტონი. მაგრამ, საქმის მდგომარეობა ყოველთვის რომ ასეთი არ ყოფილა, ამას შემდეგი გვიჩვენებს. 1909-1913 წლებში, საშუალოდ, ყოველ წლიური მოსავალი უდრიდა

42.557.000 ფუტს, ე. ი. 700.000 ტონზე მეტსა. ამ შემთხვევაში დეფიციტს ან სულ არა ქონია ადგილი და ან მცირე რაოდენობით...

რას ააშკარავენ ეს ციფრები? სულ პირველად იმას, რომ ერთობ მცირე ყოფილა ჩვენში პურეულის მოსავალი, თითო დესეტი-ნაზედ რომ ვიანგარიშოთ, ჩვენში 700.000 ჰექტარზედ მოსავალი რაღაცა 550.000 ტონი ყოფილა, სხვა ქვეყნებში ამ ზომისავე ფართობი იძლეოდა ასეთ მოსავალს:

იტალია	595.000 ტონს
საფრანგეთი	875.000 ტონს
გერმანია	1.240.000 ტონს
ბელგია	1.610.000 ტონს
დანია	1.820.000 ტონს.

თუ ჩვენ 550.000 ტონის მოსაყვანათ დაგვჭირებია 700.000 ჰექტარის მოხვნა, ამ რაოდენობის მოსავლის მისაღებათ საკმარისი იყო მოეხნათ:

გერმანიაში	315.000 ჰექტარი
ჰოლანდიაში	280.000 ჰექტარი
ბელგიაში	260.000 ჰექტარი.

ამ ცხრილებიდან აშკარათ ვხედავთ, რომ ჩვენებური სასოფლო-მეურნეობა სათანადო დონეზედ რომ ყოფილიყო დაყენებული, ჩვენს ხალხს, იმ წელს, 700.000 ჰექტარის მოხვნა კი არ დასჭირდებოდა, არამედ მესამედის, ბელგიის მაგალითს რომ მივხედოთ. დანარჩენი ჩვენი მიწები განათავისუფლებული იქნებოდა პურეულობისაგან და იქ უფრო მაღალი ღირებულობის კულტურას მიეცებოდი, უფრო ინტესიური მეთოდებზედ გადასვლით.

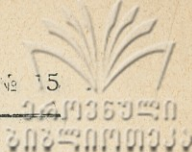
ამნაირს მცირე მოსავალს ჩვენში ყველა სხვა კულტურებიც იძლევა: თამბაქო, ვაზი, ხილი, თხილი და კაკალი; მცირეა გამოსავალი მატყლისა, აბრეშუმის და სხვათა...

მართალია აქ ჩამოთვლილ დარგებში, ზოგს შემთხვევაში, იმდენი მაინც მოდის, რომ შინ მოსახმარადაც ყოფნის ჩვენს ხალხს და ზედ-მეტი უცხოეთშიც გადის, მაგრამ აქაც, საერთოდ, მოსავლიანობა მცირეა მაზედ, რის მიღება ადვილად შეიძლებოდა ჩვენში, მეურნეობა რომ უფრო რაციონალურად სწარმოებდეს.

ასეთია ვითარება სასოფლო-მეურნეობაში. გაოაიხედოთ ეხლა რა ხდება ჩვენი სამშობლოს ეკონომიურს სხვა დარგებში.

აქ ჩვენ გვინდა სულ მოკლეთვე შევეხოთ ჩვენებურს შრეწელობას, ვაჭრობას, შინა-მრეწველობას და სხვა. ეს ჩვიდმეტი წლის რუსის ბატონობის დროს, კაცმა რომ სთქვას, ჩვენში არავითარი

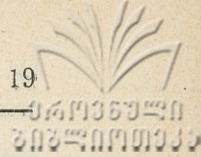

მრეწველობა არ ყოფილა დაშვებული; ეს რასაკვირველია, იმიტომ არა, რომ ამისათვის ადგილობრივი პირობებში არ ყოფილიყოს მოცემული ან მოსახლეობას არ ქონოდა უნარი, ან სურვილი ასეთს მოღვაწეობაში ჩაბმულიყო.

რუსეთის ეკონომიური პოლიტიკა ყოველთვის ისეთი იყო, რომ იგი სრულებით არ უწყობდა ხელს მრეწველობის გაჩენას ისეთ განაპირა პროვინციებში, როგორც საქართველოა. რუსეთის კოლონიალური პოლიტიკა ჩვენი ქვეყნის მიმართ ნაწარმოები, მოითხოვდა რუსეთის ქარხნებისათვის ნედლი მასალის მიცემას, ფაბრიკის ნაწარმოები-კი ჩვენ უეჭველად რუსეთიდან უნდა გამოგვეწერა. რუსების ეს პოლიტიკა ტარდებოდა დაქინებით და უღმობლათ; ერთი მიზეზთაგანი ეს იყო, რომ ჩვენი სსოფლო-მეურნეობა დაბალ დონეზედ იდგა, მოსახლეობაც მატერიალურად მეტად დაქვეითდა. ჩვენს სოფელს აკლდა ღონიერი ქალაქი, ქალაქს კიდევ აკლდა დოვლათიანი სოფელი. ჩვენი ქვეყნის საწარმოო ძალები იმდენად იყო ხელოვნურად შევიწროებული, რომ თითქოს დაევიწყებას მიეცა ის უბრალო ჭეშმარიტება, რომ ვისაც ღონიერი ქალაქი უნდა, მას სოფლისათვის უნდა მიეხედნა და ვისაც ძლიერი სსოფლო-მეურნეობა აინტერესებდა, მას ქალაქის მრეწველობისთვის უნდა ეზრუნა... ჩვენს მეურნეობაში არსებული პირობები თავის გავლენას ახდენდა ადგილობრივ ვაჭრობაზედაც. გაღარიბებული მოსახლეობა ერთობ ცუდი მყიდველია ქარხნის ნაწარმოების. ასეთ დონეზედ დაწეული ერი იძულებულია შინ გაიკეთოს, რაც შეიძლება მეტი იმ საქონლისა, რაც მას სჭირდება და ამით იგი ხელოვნურად ნატურალურ მეურნეობას უბრუნდება. აი მიზეზი იმისა თუ რატომ ვერ გაჩნდა ჩვენში მსხვილი ვაჭარ-სოფელაგარი, რომლის გამდიდრების გზა ყველგან ერთია: იგი თვითონ არას ქმნის ახალ ღირებულებას, ის არის მხოლოდ შუამავალი მწარმოებლის და მსყიდველის შორის და რამდენადაც ეს მსყიდველი, ე. ი. ადგილობრივი მოსახლეობა, ყიდულობს მათს ნაწარმოებს, ფაბრიკ-ქარხნებში დამუშავებულს, იმდენად უფრო მეტი ფული გროვდება ვაჭართა კლასშიც. საქართველოს ეკონომიურს პირობებში ამ კლასსმა ვერ დაიგროვა მაინც და მაინც დიდი ფულადი სიმდიდრე და ვერც ის მოახერხა, რომ უფრო ზევით ამალტებულიყო და ნაწილობრივად, მრეწველთა კლასსად გადაქცეულიყო. თუ ომის წინა დროის სტატისტიკურ მასალას გავეცნობით, ადგილობრივი მრეწველობის მდგომარეობის შესახებ ასეთს სურათს ვიხილავთ.

1912 წელს, ჩვენებური ქარხნებ-ფაბრიკების მთელი ნაწარმოები შეფასებული იყო რაღაც 24.608.700 მანეთად; ყველა ეს ნაწარმოები არ იყო მხოლოდ ადგილობრივი კაპიტალის მიერ გამოიმუშავებული. ჩვენი ანგარიშით, ნაწარმოების მთელი 48% არა ადგილო-

ბრივ კაპიტალს ეკუთვნოდა და მხოლოდ 52%, იყო გამომუშაებულნი შინაური კაპიტალის მიერ. აქ ყურადღებას სულ პირველად ის გარემოება იქცევს, რომ ადგილობრივი კაპიტალის მონაწილეობა ჩვენს მრეწველობაში ერთობ სუსტობდა. ეს ჩვენებური წარმოება იმდენად მარტივია, რომ იმისი საფასურით აწევა საკუთარის ძალებით, უცხოელების დაუხმარებლათაც, არ უნდა გასძნელებოდა ჩვენებურს კაპიტალისტებს.

ჩვენ შევეცადეთ გაგვეგო რა მონაწილეობა ეკუთვნოდა ადგილობრივ კაპიტალში კერძოთ ქართულსა და სომხის კაპიტალს. თქმა არ უნდა, რომ ასეთი გამოანგარიშება არ არის ადვილი, მეტად რე აქ, უცხოეთში, როდესაც ყოველ-გვარ მასალების ნაკლუფანობას განვიცდით. აი დაახლოვებით, რა სურათი წარმოგვიდგება:

ქართულს კაპიტალზედ მოდის

სამრეწველო ნაწარმოები — 6.777.200 მან.

სომხის კაპიტალზედ მოდის — 6.050.500 მან.

სიფრთხილისთვის მივიღოთ, რომ ეს მონაწილეობა თანასწორად ხდებოდა და არა ისე, როგორც მოყვანილი ცხრილი გვიჩვენებს. ჩვენგან შეკრებილი მასალები იმასაც ამბობენ, რომ სომხის კაპიტალი საქართველოში უმთავრესად თამბაქოს მრეწველობაში იყო ჩაბმული, ქართველებისა—მარგანეცში, ტყის საქმეში, მეღვინეობაში. ტყავის წარმოებაში ორთავე კაპიტალი თითქმის თანასწორია. უმთავრეს მიზეზად ჩვენში მრეწველობის მცირე განვითარებისა ისევ რუსეთის კოლონიალური პოლიტიკა რჩება, მაგრამ საფიქრებელია, რომ ჩვენებური ვაჭარ-სოფდაგარნი ვერ ავიდნენ მრეწველთა საფეხურზედ იმ მიზეზებით, რომ ფულის „გაკეთებას“ მის დაგროვებას ისინი ამჯობინებდნენ მევახშეობას, რასაც იოლად აწარმოებდნენ თვის წვრილ მამულებთან ვაჭრობასთან ერთად. მევახშეობას ჩვენში ბოლომდე კარგი დარი უდგა; საუბედუროთ ჩვენებური ბანკები უფრო ჩხირ-კედლობდნენ, და არ წარმოადგენდნენ მსხვილ საკრედიტო აპარატს. ისინი უმთავრესად ქალაქელებს ემსახურებოდნენ, მუდამ შიშობდნენ კრედიტი სოფლისათვისაც მიეწოდებინათ, იმ სოფლისათვის, სადაც ინტენსიფიკაცია, ასე თუ ისე, ფეხს იდგამდა და კრედიტთა მიშველებას ითხოვდა. სოფელი მევახშეების ამართ იყო მიტოვებული, და ეს ძვირი კრედიტი ერთ დიდს მიზეზათაც გახდა ჩვენი სასოფლო-მეურნეობის ნელის ნაბიჯით სვლისა.

სიტყვა რომ არ გაგვიგრძელდეს იძულებულნი ვართ, ამ ეტიუდში ნათქვამით დავეკმაყოფილდეთ, თუმცა ვაჭრობა-მრეწველობის ისტორია საქართველოში საინტერესოც არის და თვისი შინაარსითაც საკმაოდ მდიდარი.

საქართველოს ისტორიულს ანალებში შენახულია სახელები იმ ქართველ ვაჭარ-სოფდაგრებისა, რომელნიც წარსულში დიდს ვაჭრობას აწარმოებდენ აღმოსავლეთ და დასავლეთ ქვეყნებში. ამ ისტორიიდან იმასაც ვგებულობთ, რომ კონსტანტინოპოლის ბედის ცვალებადობა დიდს გავლენას ახდენდა საქართველოს ვაჭრობაზედ. ოსმალებმა სტამბოლი რომ დაიჭირეს, ჩვენს ქვეყანას მოესპო სატრანზიტო პუნქტის მნიშვნელობა და ამას ის მოჰყვა, რომ ჩვენს ქვეყანაში თან და თან ქრება ტიპი დიდ უნარიანი ვაჭრისა და მის ადვილს წვრილი ვაჭარი იჭერს.

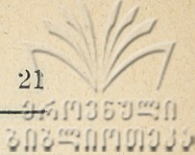
მთელი მე-19 საუკუნე წვრილ ვაჭართა რიცხვის ზრდაში გადის. უკანასკნელთა შორის ქართველები თან და თან მრავლდებიან; ესენი ჯერ მცირე დაბა-ქალაქებიდან ახევილებენ უკან არა ქართველ ვაჭრებს, რომელთა ნაშთი დიდს ქალაქებში გადადის. ქართველი ვაჭარ-სოფდაგარი მალე აქაც იკიდებს ფეხსა. მეოცე საუკუნე ქართველ ვაჭართა უფრო დიდ გაძლიერების სურათს იძლევა; ამნაირსავე სურათს ვხედავთ მრეწველობის დარგში.

სამოცდაათიან წლებში საქართველოში (გორის მაზრაში) აშენდა პირველი შუშის ქარხანა. იმისი დამწყები იყო ქართველი მემამულე თავ. ელიზბარ ერისთავი. ევროპიული წესებით სპირტის გამოხდა და კონიაკის კეთება პირველად ქართველმა მრეწველმა დ. სარაჯიშვილმა შემოიღო. ტყის ინდუსტრია, ეს უძნელესი და ურთულესი წარმოება, ისევ ქართველებმა დაიწყეს გიორგი ქართველიშვილმა და ასლ. ოქრომჭედლიშვილმა. მათ დიდი წინასწარი სამუშაო მოახდინეს. გაიყვანეს შოსეები და რკინის-გზები. გაწმინდეს მდინარეების კალაპოტები, რამაც დიდი კაპიტალის ჩაბნევა მოინდომა. ტიპოგრაფიის და ლიტოგრაფიული საქმეც ევროპიულად ქართველ-კ. მესხიშვილმა მოაწყო პირველად. კარგი ღვინის დაყენებამ ქართველ ღვინოს დიდი სახელი გაუთქვა უცხოეთში. როგორც ერთი კურორტი აქ მოსატანია კიდევ ერთი ამბავი. ბაქოდან გაუწმინდავი ნავთის შემოტანა საქართველოში პირველად ორმა ქართველმა მოაწყო. ეს ექსპორტი იმ დროს აქლემებით ხდებოდა, რადგან იმ დროს არც რკინის-გზა იყო გაყვანილი და არც შოსე.

მაგრანეტის წარმოებაში ქართველების კაპიტალი იყო არა ნაკლები ორმოცი პროცენტისა; ამ მრეწველობამ მოგვცა არა ერთი საქმეში ღრმად ჩახედული მრეწველი. თუმცა ნავთის წარმოება ჩვენში ჯერ არ იყო დაწყებული, მაგრამ ბაქოს ნავთის წარმოებაშიც გამოჩნდენ საკმაოდ ღონიერი ქართველი მრეწველები.

ქართველების, ინდუსტრიაში მონაწილეობის მიღება არ იყო მათთვის რაღაც უჩვეულო ამბავი.

საქართველოდან უძველეს დროიდან გაქონდათ უცხოეთში

ჩვენში გადამუშავებული და გაკეთებული „მანუფაქტურა“, აწინდელი ტერმინით რომ ვიხმაროთ. ისტორიკოსი გეროდოტი მოწმობს, რომ ქართული ხელის-ქსოვილები არაფრით ჩამოუვარდებოდა ეგვიპტელ ქსოვილებსაო.

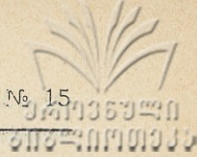
კანაფის ქსოვილები. საქართველოში ნამუშევარი უცხოეთში გატანილი სტრაბონასაც უნახავს. ქართული ბამბუელის ქსოვილები უკვე მეცამეტე საუკუნეში გვხვდება.

გიორგი შურული.

(გაგრძელება შემდეგ).

ბ. ალ. ასათიანის მოხსენება.

ამა წლის იანვრის 7-ს, „მიუზეე სოსიალ“-ის დარბაზში ბ. ალ. ასათიანმა ფრიად მნიშვნელოვანი მოხსენება გააკეთა. როგორც ყოველთვის, მის მოხსენებას ქართული კოლონია თითქმის მთლიანად დაესწრო და დიდის ყურადღებით მოუსმინა. მრავალი აღმოჩნდა მსურველი თავიანთი აზრი გამოეთქვათ მომხსენებლის მიერ აღძრულ საკითხებზედ. ამან გამოიწვია მეორე კრების დანიშვნა და კიდევ ვერ ამოიწურა ორატორთა სია. ბ. ალ. ასათიანი მართლაც ერთად-ერთი პიროვნებაა ქართველ პოლიტიკურ მოღვაწეთა შორის, რომელიც ხანგამოშვებით გამოდის ქართულ კოლონიის წინაშე პოლიტიკური მოხსენებებით. სხვა პოლიტიკური მოღვაწენი და ჯგუფები ვიწრო წრეებში და უფრო კულისებში აგვარებენ პოლიტიკურ მორიგების საკითხებს, ქართული კოლონიის აზრის მოსმენა მათ საჭიროდ არ მიაჩნიათ. ბ. ალ. ასათიანი და ერ.-დემ. პარტია კი მუდამ ქართული კოლონიის წინაშე ახტილად აყენებენ ქართული პოლიტიკის ძირითად საკითხებს. ჩვენის აზრით, ქართული კოლონია პოლიტიკურ ემიგრანტთა ორგანიზაციაა და მას არ უნდა დაუკარგოთ მისი პოლიტიკური ხასიათი. დღევანდელი საერთაშორისო და ეროვნულ დიდი გარდატეხების მომენტში ბ. ასათიანის ეს მოხსენება მეტად დროული და დიდმნიშვნელოვანია. მის მიერ გამოთქმული აზრები, შესახებ ჩვენი ეროვნული პოლიტიკისა, დადებითად იქმნა შეფასებული ყველა მიმართულებისა და პოლიტიკური წრეების მიერ გარდა იმ მარქსისტულ-სექტანტური ჯგუფისა, რომელიც კლასთა ბრძოლის დროშით მოვიდა ქართულს ასპარეზზედ და კლასთა ბრძოლის დროშითვე ფიქრობს ქართული ეროვნული ცხოვრების წინამძღოლობას.

ბ. ალ. ასათიანის მიერ გამოთქმულმა აზრებმა და დებულებებმა ხორცი უნდა შეისხას იმ წრეების აქტიური მონაწილეობით, რომელნიც მათ იზიარებენ, ეს აუცილებელია, იმისთვის, რომ ჩვენი ეროვნული პოლიტიკური მოძრაობა, ნამდვილ საღ ეროვნულ ცოცხალ მოძრაობად იქცეს. ეს კიდევ აუცილებელია იმისთვის, რომ ამ საერთაშორისო ორომ-ტრიალში ქართულმა ეროვნულმა მოძრაობამ მნიშვნელოვანი ადგილი დაიკავოს.

თავის მოხსენებაში ბ. ალ. ასათიანი შეეხო ქართული პოლიტიკის უმთავრეს და შორეულ საკითხებს. მრავალი წვრილმანი სადაო კითხვების გვერდის ახვევით და ქართული ცხოვრების და პოლიტიკის უმთავრესი ძარღვების გაშიშვლებითა და გაშუქებით, მომხსენებელმა ერთს მოხსენებაში მოგვცა ის, რასაც ხშირად მთელ წიგნებს ანდომებენ. ამ მთავარ კითხვებზე ბ. ალ. ასათიანმა მეტად საყურადღებო აზრები და გაშუქება წარმოადგინა, ზოგიერთს შემთხვევაში სრულიად ახალი და საკუთარი.

ბ. ასათიანმა თავისი მოხსენება დაიწყო თანამედროვე ხალხთა ცხოვრებაში მომხდარ გარდატეხების საერთო განხილვით. მსოფლიო ომის შემდეგ, სულ ოციოდე წლის მანძილზე ხდება ხალხთა ეკონომიური და პოლიტიკურ ცხოვრებაში ისეთი ღრმა ცვლილებები, რომლის მსგავს იშვიათად ჰქონია ადგილი მსოფლიო ისტორიაში, და როდესაც მომხდარა, ეს საუკუნეთა მანძილზე ხდებოდა. ამ დიდმა გარდატეხამ პოლიტიკურ აზროვნებისა და მსოფლმხედველობაშიდაც ღრმა ცვლილებები გამოიწვია. ასეთს ნიადაგზე წარმოიშვა რუსული კომუნისმი და სხვა ქვეყნებში ნეო ლიბერალიზმი, ფაშიზმი და ნეო სოციალიზმი.

ამის შემდეგ მომხსენებელი შეუდგა საქართველოს სინამდვილის გაშუქებას და მივიდა იმ დასკვნამდე, რომსხვაგან რომ ცვლილებები მოხდა მსოფლიო ომისა და მძიმე ეკონომიური კრიზისების ნიადაგზე, ამაზედ უფრო ღრმა გარდატეხას ჰქონდა ადგილი საქართველოს ეკონომიურსა და პოლიტიკურს ცხოვრებაში უკანასკნელი 15 წლის მანძილზე. საქართველოს დამოუკიდებელი არსებობის წლებში და შემდეგ კომუნისტურ რუსეთის ბატონობის დროს ძირიან-ფესვიანად იქმნა ვადატრიალებული ჩვენი ეკონომიური, პოლიტიკური და კულტურული ცხოვრება და ვითარება. ყოველივე ამის ნიადაგზე 1921 წლის შემდეგ წარმოებულ ბრძოლებმა ძირეული გარდატეხა გამოიწვია ხალხის სულიერ განწყობილებაში, მის აზრსა და სულისკვეთებაში. გარედან შემოტანილი მარქსისტული დოგმა საბოლოოდ გაკოტრდა ხალხის თვალში, რადგან ხალხმა თავის-თავზე გამოსცადა მისი მწარე შედეგები. და არა მარტო მარქსისტულმა დოგმამ, არამედ ყოველგვარი განყენებულმა დოგმამ და აზროვნებამ დაჰკარგა ნიადაგი ქართველი ხალხის თვალში; მწარე და მრავალ

გამოცდილებამ დაანახვა ხალხს განყენებული გეგმათა უსიცოცხლო-
ბა და მავნებლობა.

შოხსენებაში მოკლედ, მაგრამ მკაფიოდ იყო გაშუქებული ქარ-
თული პოლიტიკური აზროვნების გზები მე-19-ე საუკუნის მანძილ-
ზე. მესამე დასმა თავისი მოღვაწეობა და აზროვნება ამოწურა უკვე
საქართველოს დამოუკიდებლობის ხანაში. მარქსისტული დოგმის
განადღება შეუძლებელი გახდა რეალურს ცხოვრებაში. სხვა გეზის
აღება ამ დასმა ვერ შესძლო. ამან შექმნა უდიდესი კრიზისი ს.-დემ.
პარტიაში. დოგმა სინამდვილეს დაუპირდაპირდა და დამარცხდა. ამან
წარმოშვა მდგომარეობა, როდესაც პარტიული მასსა, რომელიც პარ-
ტიაში მივიდა თავისი რეალური ამოცანებით, თავისი ხალხური სუ-
ლისკვეთებით და მიზნებით, როგორც „ერთობა“ და რომელსაც
არაფერი გაეგებოდა მარქსისტული დოგმის, მთელი ხალხის რეალურ
ცხოვრების სინამდვილის ნიადაგს შერჩა, ხოლო პარტიის მარქსის-
ტული მეთაურობა ძველებურად დოგმების ფარგლებს ვერ დასცილ-
და და ეს დღემდე გრძელდება. 1921 წ. შემდეგ წარმოებულ ბრძო-
ლებმა ეს გაორება კიდევ უფრო გააღრმავა. სოც.-დემ. პარტიის მას-
სა, რომელიც თავის თავს წინეთ „ერთობას“ უწოდებდა, მთელი მე-
ბრძოლი ერის ერთობას შეუსისხლხორცდა. უიმედოა ყოველივე ცდა
მისი დაბრუნებისათვის მარქსისტული დოგმისა და დროშის ქვეშ.
მომხსენებელის აზრით, ეს ახალი საერთოდ და ყველა წრეებში მო-
მხდარი დიდი ეროვნული გარდატეხა არის სინტეზი ყველა ძველი მი-
მართულების, ძველი დასების; ეს ახალი დარაზმულობა წარმოად-
გენს ახალს, დიდს ეროვნულს დასს. ეს მეოთხე დასი დაშორდა ვიწ-
რო აზრებს, ვიწრო იდეებს, კლასიურ და ჯგუფურ წვრილმან სუ-
ლისკვეთებას და ზრახვებს. მას ფართე პოლიტიკური პლატფორმა
აქვს—საქართველოს სუვერენობა და მისი აშენება მთელი ერის,
მთელი ხალხის საერთო ინტერესებისა და სურვილების მიხედვით,
სოლიდარობისა და თანასწორობის საფუძველზე. სოციალურ დარგ-
ში სოფელი, სოფლის მეურნეობაა მისი მთავარი დასაყრდნობი და
გლეხური ინტერესი და სულისკვეთება მისი მთავარი შინაარსი, პო-
ლიტიკური და სოციალური წყობის სხვა უფრო მეორეხარისხოვანი
კითხვები ქართველი ერისათვის ამ უამად არ არსებობს. მისი ყურა-
დლება მხოლოდ უმთავრესსა და არსებითზეა შეჩერებული ამ განმა-
თავისუფლებელი ბრძოლის ხანაში და მომავალშიდაც ის ამ საკით-
ხებს არ მიუდგება განყენებული დოგმების საზომით, ასეთი გატაცე-
ბა საბოლოოდ მიტოვებული აქვს მას, არამედ რეალისტური ანგა-
რიშით და საზომით. ეს მთლიანი ეროვნული აზრი და სულისკვე-
თება ჩაეყარა საფუძვლად, საქართველოში წარმოებულ ბრძოლებს,
ამაზედ არის აშენებული საქართველოს მებრძოლი ფრონტი. ემიგრა-
ციაში რომ დღემდე ვერ დამყარდა ასეთი მთლიანი ფრონტი, ორგა-

ნაზაციული და სულიერა ერთობა, ამის მიზეზი ის არის, რომ უცხოეთში მყოფ სოც.-დემ. პარტიის მეთაურობა ვერ მიუახლოვდა საქართველოში დამყარებულ ახალს სინამდვილეს და ძველებურად შეპყრობილია თავის ვიწრო მარქსისტული სულისკვეთებითა და იდეებით. ამის გამოსახულებაა ნ. ჟორდანიას ნაწერები, სადაც ის ევროპის მარქსისტებზე კიდევ შორს მიდის და მთელს მსოფლიოში მარქსისტულ პარტიების დამარცხების მიზეზად იმას სთვლის, რომ ისინი გაიტაცა ბურჟუაზიულ დემოკრატიულმა პოლიტიკამ და ასცდნენ კლასთა ბრძოლისა და რევოლუციონური მარქსიზმის გზებს. ნოე ჟორდანიას მიერ შეტანილი სოც.-დემ. პარტიის პროგრამის პროექტი ასეთს საფუძვლებზეა აგებული. სახელმწიფო უარყოფილია და მის ნაცვლად მიღებულია სასოფლო კომუნათა რაღაც კავშირი, მუდმივი ჯარის ნაცვლად წარმოდგენილია „შეიარაღებული ხალხის“ გეგმა და სხ. მომხსენებელის შეხედულებით შეუძლებელია უცხოეთში ისეთი გაერთიანებული ფრონტის შექმნა, როგორც წარმოდგენდა თავიდან საქართველოს მეზობლი ფრონტი, უკეთეს არ იქნება ჩამოხსნილი ჩვენი განმათავისუფლებელი ბრძოლის საქმიდან ასეთი მარქსისტული დროშა და იდეა. თუ ეს ამ უამადაც შეუძლებელი გახდება ემიგრაციაში, მაშინ აუცილებელი იქნება ამ მარქსისტული წრის გარეშე დარაზმვა და გაერთიანება საქართველოს მეზობლი ფრონტის პლატფორმის ნიადაგზე მდგომ ყველა ეროვნული ძალებისა და ნათელ ყოფა ყველასთვის შინ და გარედ, რომ ქართველი ერი მტკიცედ შედგა თავის ისტორიულ საფუძვლებზე და იბრძვის რეალური მიზნებისა და ამოცანებისათვის, როგორც შინ, თავის მიწა-წყალზე, ისე ყველგან, სადაც ქარველობა მოიპოვება.

ქართველი ერის სულიერ ცხოვრებაში მომხდარი გარდატეხები, მომხსენებელის აზრით, მოითხოვს, რომ გადასინჯულ იქმნას და შევსებული ჩვენი ეროვნული პროგრამა საგარეო საკითხების სფეროშიც. რუსეთის მიმართ ჩვენ აქომამდე ვაწარმოებდით პასსიურ, თავდაცვის პოლიტიკას. სამხედრო მეცნიერების მიხედვით ასეთი ტაქტიკა იშვიათად იძლევა გამარჯვებას. ბ. ასათიანი ახასიათებს რუსულ პოლიტიკურ წრეების შეხედულებას საქართველოსა და სხვა დაპყრობილ ერების მიმართ. სამშობლოდან გადმოხვეწილი რუსის ემიგრაცია არ ჰფიქრობს ჩვენი ეროვნული უფლების ცნობას. მთელი მათი აზრი და ფიქრი იმაზეა მიპყრობილი, რომ თუ მოსკოვს დაიბრუნებენ, თბილისიც უთუოდ მას შეუერთონ, სულერთია რა გზითა და რა საშვლებით. და თუ ასეთი სულისკვეთება ჰბუღებს კიდევ ყოველივე ძალასა და ნიადაგ დაკარგულ ემიგრაციის ყველა წრეებში, არ უნდა გვკონდეს ილიუზიები, რომ რომელიმე რუსეთი, ეხლანდელი თუ მომავალი, შეიცვლის და დასტოვებს ასეთს გზას. ამის მიხედვით, ჩვენი განმათავისუფლებელი ბრძოლა და მომავალი

ქართული პოლიტიკა ისე უნდა იყოს აგებული, რომ ჩვენი შესაძლებლობის ფარგალში გამოვიყენოთ ყველა საშვალეზანი, რომ. რუსეთი თავის ბუნებრივ, ეროვნულ საზღვრებში იქმნეს მომწყვდეული და არ ჰქონდეს ყოველ მხრივ თარეშის საშუალება, როგორც ეს იყო უკანასკნელ საუკუნეთა მანძილზე. რუსეთის მეზობელი სახელმწიფოები უთუოდ ასე მიუდგებიან რუსეთის საკითხს, როდესაც მას რაიმე ხიფათი შეემთხვევა და ჩვენც და ჩვენს მდგომარეობაში მყოფ სხვა ერებსაც ასეთი გეგმა უნდა გვქონდეს. ქართველობას წინეთაც მცირე მნიშვნელობა არ ჰქონია რუსეთის საქმეში, და იმედია მომავალშიაც ასე იქნება.

მომხსენებელი ჰფიქრობს, რომ ჩვენი ეროვნული მიზნები გაფართოვებას მოითხოვს, არა მარტო რუსეთის საკითხების მიმართ, სხვა უფრო ვრცელ მსოფლიო ასპარეზზედაც აქვს საქართველოს თავისი ისტორიული ინტერესი და როლი; საქართველოს როლი ფრიად დიდი იყო საუკუნეთა მანძილზე, როდესაც აღმოსავლეთის შემოსევები დასავლეთს წაღეკვით ემუქრებოდა. შემდეგ როლები შეიცვალა, ხოლო ეხლა დასავლეთი ახალი გზების ძიებაშია აღმოსავლეთ - დასავლეთის ურთიერთობის ახალ ნიადაგზე დასამყარებლად. ინგლისი და საფრანგეთი უკვე პრაქტიკულად დაადგენ აღმოსავლეთის ქვეყნების მიმართ უფრო ზომიერ და შემარიგებელ პოლიტიკას, ხოლო იტალია, მუსოლონის პირით, მთელს ახალს და დიდს გეგმას არდგენს ამ ორი დიდი სამყაროს ურთი-ერთობის დაფუძნებისა არა ძალისა და დამონების გზით, არამედ ინტერესთა შეთანხმებისა და შერიგების ნიადაგზე. საქართველოსა და კავკასიის როლი არა ნაკლები იქნება ამ მიმართულებით. საქართველოსა და კავკასიაში იყრის თავს ეს ორი სამყარო, გეოგრაფიულად, სულიერად და კულტურულად. საუკუნეთა მემკვიდრეობა ასე ადვილად არ ქრება, ქართველობას კვლავ შერჩა სახელი და გავლენა აღმოსავლეთის ქვეყნებში და დასავლეთსაც საკმაოდ დაუახლოვდა და დაუკავშირდა ის საუკუნეთა მანძილზე კულტურულად და პოლიტიკურად.

ისედაც მოკლე გამოთქმული აზრების კიდევ მეტად შემოკლებულად გადაცემა მეტად ძნელია. ბ. ალ. ასათიანის მოხსენება ცალკე წიგნაკად იბეჭდება და მკითხველს მისი გაცნობის საშვლება ექნება.

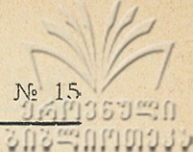
7 და 12 იანვრის კრებებზე მოხსენებაში აღძრულ საკითხების შესახებ. სიტყვები წარმოსთქვეს: კ. გვარჯილაძემ, გ. კერესელიძემ, შ. ამირჯიბმა, ვ. ნოზაძემ, ნ. ცინცაძემ, ი. ჭავჭავაძემ, გ. ერაძემ, ი. გობეჩიამ, კ. სალიამ, პ. სარჯველაძემ, ნ. ურუშაძემ, ს. მენაღარიშვილმა, რ. გაბაშვილმა, დ. ვაჩნაძემ, შ. არსენიძემ, გ. ცხაკაიამ. ჩაწერილთა სია ამით ვერ იქმნა ამოწურული და მომხსენებელმა აღუთქვა კრებას მესამე კრების მოწვევა, რომელზედაც ის დააყე-

ნებს კიდევ ზოგიერთ ახალს საკითხებს, რომლის გამო დარჩენილ ორატორებსაც ექნებათ თავის შეხედულობის გამოთქმის საშვალეა.

სოც.-დემ. ორატორებმა კამათს ცალმხრივი მიმართულება მისცეს. მათ გვერდი აუხვიეს მოხსენებაში გამოთქმულ მთავარ დებულებებს და მთელი თავისი გულისყური მიაქციეს სოც.-დემ. პარტიის ღვაწლის აღნუსხვას. **კ. გვარჯალაძემ** უსაყვედურა მომხსენებელს, რომ მან ვერ გაამართლა უწყებაში აღნიშნული დაპირება და კრიტიკის მთელი იარაღი მიმართა ს.-დემ. პარტიის იდეოლოგიისა და საქმიანობის წინააღმდეგ: ორატორი ცდილობს ასეთი ცალმხრივობის შევსებას და დაწვრილებით ჰმარტავს ს.-დ-ის მოღვაწეობას საქართველოში და ამ პარტიის უმთავრეს ღვაწლად სთვლის იმას, რომ მან ქართველ ერს წერა-კითხვა ასწავლა, პოლიტიკურად აღზარდა, საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადება შესაძლებლად გახადა და ნახევარი მილიონი რუსის ჯარი გაისტუმრა კავკასიის ფრონტიდან. ს.-დ. სხვა ორატორებმა სცადეს ამ აზრების კიდევ უფრო ვრცლად დასაბუთება. ხოლო ქართველ ნეო-სოციალისტების სახელით **ვ. ნოზაძე იმ აზრისაა, რომ მომხსენებელმა** ასი პროცენტით გაამართლა დაპირება და საცხებით სწორად გააშუქა საქართველოს ცხოვრებაში მომხდარი გარდატეხა და კერძოთ სოც.-დემ. პარტიის მნიშვნელობა. ორატორი ვრცლად ასაბუთებს იმ აზრს, რომ ს.-დემ. მასსას არასოდეს არ ჰქონია ნათელი წარმოდგენა იმ მარქსისტულ დოგმაზე, რომელსაც მას თავს ახვევდა მეთაურთა წრე, რომ მარქსისტულ პოლიტიკას ის ცხოვრებაში მიღებულ მწარე გაკვეთილებისაგან გაეცნო და ამის შემდეგ ის მას გაშორდა საცხებით და საბოლოოდ. ორატორი უარყოფს როგორც მარქსისტულ, ასევე ყველა გაქვავებულ - განყენებულ დოგმებს პოლიტიკურ და სოციალურ ცხოვრების მოგვარებისთვის. ხალხური ცხოვრების ყოველივე წყობა და მოქმედების გეგმა ცხოვრების სინამდვილეს უნდა ემყარებოდეს და მაზედ უნდა შენდებოდეს. **გრ. ცხაკაია და კ. სალია** განსაკუთრებულად ეხებიან ს.-დემოკრატიულ პარტიის წარმოშობილს პოლიტიკის მარცხებს და 1921 წლის კატასტროფას. ისინი ამტკიცებენ, კუთრებულად ეხებიან სოც. - დემ. პარტიის მიერ წარმოშობილს პოსებითი ცვლილება არ მომხდარა. **ნ. ურუშაძე** კმაყოფილებას გამოსთქვამს, რომ ბ. ასათიანი დრო გამოშვებით საჯარო მსჯელობის საგნად ხდის ჩვენი ეროვნული პოლიტიკის უმთავრეს საკითხებს და გამოსთქვამს სურვილს, რომ ამ უკანასკნელ გამოსვლას, რეალური პრაქტიკული შედეგები მოჰყვეს ჩვენი პოლიტიკის რადიკალურად გარდაქმნისათვის და მის ახალ რეალურ და საერთო ეროვნულ საფუძვლებზე აგებისათვის.

რ. გაბაშვილი უპასუხებს ს.-დემოკრატ ორატორებს სოც.-დემ. პარტიის პოლიტიკურ და კულტურულ როლის დაფასების გამო. ორატორი ვაკვირვებას გამოსთქვამს, რომ ს.-დ-ები ასე ვაბედულად იკვენნიან რომ მათ ხალხს წერა-კითხვა ასწავლეს და პოლიტიკურად აღზარდეს. რომ ეს ასე ყოფილიყო, მაშინ მათი პოლიტიკა ყოველთვის მარცხიანი, დამარცხებული არ იქნებოდა.

დ. ვაჩნაძე ვაკვირვებას გამოსთქვამს, რომ კამათი სწარმოებს ისეთი საკითხების გარშემო, რომელიც სრულიად არ შეადგენდა მოხსენების უმთავრეს აზრებსა და შინაარსს. მოხსენება აშენებულია საქართველოს საშინაო და საგარეო ვითარების უმთავრეს მოვლენებზე. თუ საქართველოში მომხდარი უდიდესი გარდატეხები ჯერ კიდევ არ არის სავსებით შეგნებული მთელი ჩვენი ემიგრაციის მიერ, იმას მაინც გაუწიოთ ჯეროვანი ანგარიში, რაც ჩვენს თვალწინ მოხდა. უკანასკნელმა წელიწადმა საქართველოს საგარეო მდგომარეობაში საგრძნობი ცვლილებანი შეიტანა პარიზ-მოსკოვის პაქტმა გააუქმა საქართველოს საელჩო პარიზში და საფრანგეთში შეხიზნულ ქართულ მთავრობას არსებობის ლეგალური საფუძველი გამოაცალა. ქართულ სოც.-დემ. პარტიის ციხე-სიმაგრე ევროპაში მე-II ინტერნაციონალი, საბოლოოდ ბოლშევიკურ რუსეთის დიქტატურის საპროპაგანდო და დამცველ ცენტრად გადაიქცა და ამასთან ერთად ყველა ქვეყნებში დასუსტდა და განადგურდა. გამოირკვა ისიც, რომ წითელ მოსკოვს უდგება ხელსაყრელი დრო ერთა ლიგაში შესვლისა და მოსალოდნელია—ამ ახლო ხანში იგი დაიჭერს ამ დაწესებულებაში სრულ-უფლებიან წევრის სავარძელს; ალბათ მოსკოვის გაჩენას ყენევის სასახლეში თან მოჰყვება საქართველოს სახელის ნიშან-წყალის გაქრობაც. ეს ახალი თვალსაჩინო საგარეო გარემოებანი ავალებენ ქართულ ეროვნულ ემიგრაციას, ძირიანად გადასინჯოს თავისი მოქმედების პოზიციები, მოაზროს თავის წილს ყველა გამთიშავი მოვლენები და მტკიცე ერთობის პირის შეკვრით მისცეს ქართველობას მეტი ძალა და ღონე, აქაც და იქაც, მის ეროვნულ მიზნებისათვის გაასკეცებულ ბრძოლის ვაგრძელებისათვის. რომ ერთობა ერთად-ერთი ჩვენი მჭრელი და მსხნელი იარაღია. ეს ხომ დღეს საქართველოში არც ერთ ქართველისათვის სადავო აღარ არის. მხოლოდ ეს ჭეშმარიტება უცხოეთში გადმოხიზნულმა ნ. ჟორდანიამ და მისმა მარქსისტულმა წრემ დაუსრულებელ სადავო საგნად ვახადა. როგორ გვესმის ჩვენ ქართული ერთობა? ისე როგორც ესმოდა იგი თავისუფლებისათვის მეზრძოლ ქართველ ერს, მრავალ საუკუნეთა მანძილზე: მუდამ გარშემორტყმული მრავალი მტრებითა პატარა ქართველი ერი ბუნებრივად მიილტვოდა ქართულ ყველა ტომთა და ძალთა გაერთიანებისაკენ; მიილტვოდა სრულ-ეროვნულ მთლიან-

ბისაკენ, მაგრამ ძლიერი მოსაზღვრე დიდ ქვეყნების ხან პატონობა, ხან გავლენა სხვა და სხვა სახითა მკაცრად ებრძოდა ქართველების ამ ბუნებრივ ლტოლვას. საქართველოს კუთხური დაყოფვა ბიზანტია-სპარსეთ-ოსმალეთის ბატონობის ხანამ მოიტანა. რუსეთის გამეფებამ ამას კიდევ შეჰმატა წოდებრივი დაყოფვა; რუსულივე გზით ამ ორმოცი წლის წინედ საქართველოში ჩაიხიზნა მარქსისტულ დოქტრინაზე დამყარებული მენშევიკურ-ბოლშევიკური კლასობრივი დაყოფვის საქმიანობა, რამაც, დიდ ომში შებულები და ახლად აღდგენილი მთლიანი საქართველოს თავისუფლება დაანგრია და ასე დაღეწილი მოსკოვის დიქტატურას გადაულოცა. არც კუთხური, არც წოდებრივი, არც კლასობრივი დაყოფვა საქართველოში, ერთობა ეროვნული და სოციალური. აი ნამდვილი ქართული ისტორიული ნიადაგი, რომელზედაც უნდა აშენდეს ჩვენი თანამედროვე ბრძოლის პოლიტიკური გეგმები, ორგანიზაციები, მათი მოქმედება სიტყვითა თუ საქმითა, როგორც შინ ისე გარედ. ამ უდავო ქართულ ერთობის დებულების პოლიტიკურ ფორმაში გამოსახვის ჟამმა დაჰკრა. ის რაც ამ ჟამად არსებობს არ შეესაბამება არც იქაურ, არც აქაურ სინამდვილეს—არც შინაურ, არც საგარეო პირობებს. ხელოვნურად დაპირდაპირებულ პარტიათა და ჯგუფთა ეგოისტური პოლიტიკა უნდა შესცვალოს მებრძოლ ქართულ მამულიშვილთა კავშირის ფართო ეროვნულმა პოლიტიკამ. ალ. ასათიანის გამოსვლა აშუქებს ჩვენს საშინაო და საგარეო მდგომარეობას მთელ ჩვენ ისტორიულ წარსულთან დაკავშირებით და გვაწოდებს მომავალი ჩვენი ბრძოლისა და მოქმედების გზას. დაეტოვოთ წვრილმანი სადაო კითხვები, უდავო და მთავარ კითხვებზე ავაშენოთ ჩვენი ბრძოლა, ჩვენი საქმე. ეს სწორი გზაა, ერთად-ერთი რეალური პოლიტიკის გზა.

თავის საპასუხო სიტყვაში ალ. ასათიანი აღნიშნავს, რომ მოლაპარაკენი ნაკლებად შეეხენ მოხსენებაში გამოთქმულ შეხედულებებს ჩვენი საშინაო და საგარეო ვითარებათა შესახებ. თუ ეს იმის ნიშანია, რომ ეს აზრები დავს არ იწვევს, ეს ფრიად კარგი საქმეა. მაშინ უნდა მივიჩნიოთ, რომ ის აზრებსა და შეხედულებებს, რომელიც გამეფდა ქართველ ერში 1921 წლის შემდეგ, ქართველი ერის ახალს ეროვნულს პლატფორმას, ემიგრაციაშიაც ველარავინ ეწინააღმდეგება საჯ. ზოთ და ახდილად. ასევე უნდა ვიფიქროთ მოხსენებაში გამოთქმულს ახალს შეხედულებებზე ჩვენი საგარეო ეროვნულის პროგრამის შევსების შესახებ. რაც შეეხება ს.-დემ. პარტიის მოღვაწეობის ვითომდა ცალმხრივად დაფასების საყვედურს, ეს სავსებით უსამართლოა. მე ვფიქრობ, ეს ღვაწლი მოხსენებაში უკეთ იყო აღნიშნული, ვიდრე აქ ს.-დ. ორატორების სიტყვებში. რა მოსატანია აქ წერა-კითხვის გავრცელების ამბები? თითო-ორიოლა მეზობელს

უთუოდ ყოველი ქართველი ინტელიგენტი ასწავლიდა ან-ბანს, მაგრამ ეს რა პარტიული დამსახურებაა. ქართული წერა-კითხვა ახალს საქართველოში, ისევე როგორც ძველადაც, ქართულმა ეკლესიამ გააფრცვლა. შემდეგ წერა-კითხვის გამამრცვლებელ საზოგადოებამ და მცირედ სახაზინო დაბალ სკოლებმა. დამოუკიდებლობის გამოცხადება შესაძლებელი გაეხადეთო, ე. ი. ამას ხელი არ შეუშალებთო, რა დამსახურებაა? ის მთელმა ერმა მიიღო ერთსულოვნად და ს.-დემოკრატებმაც რომ ეს მიიღეს, ბუნებრივი და ნორმალური მოვლენაა, მაგრამ არა დამსახურება. ასევეა ნახევარი მილიონი ჯარის გასტუმრების ლეგენდა. პოლონეთი 15 მილიონ ჯარმა გადაიარა, ფრონტიდან სახლში გაქცეულმა და ეს გაქცევა ვერავინ შეაჩერა. ჩვენში კი ზოგი ჰფიქრობს, რომ კავკასიის ჯარებს დარჩენა უნდოდათ ჩვენში და ჩვენ ძალით გავრეკეთ. აზერბეიჯანში რომ დახვდნენ ერთს ეშალონს. იარაღი აჰყარეს და დახოცეს, ამის შემდეგ რუსის ჯარი დაშინებული იყო ასე არ გვიყონო და ამაზე იყო აგებული მთელი ეს შიშინაობა. მაძლარი ფრონტიდან ჯარი ბრუნდებოდა სოფელში ყოველივე სიმდიდრით დატვირთული. მეტის წაღება მათ არ შეეძლოთ და დამშუულ ქალაქებში მათ ძალითაც ვერავინ შერეკავდა. გასაგებია. რომ ექცეები მოსალოდნელი იყო ასეთი შიშის ნიადაგზე და ჩვენ მიერ მიღებული თავდარიგებაც გასაგებია, მაგრამ ამას არ გაუქცევია ნახევარი მილიონი ჯარი. სამი წლის შემდეგ ჩვენ 30 ათასი შიშველ-ტიტველი რუსის სალდათიც ვერ გავაქციეთ, 1921 წელს. და ნახევარ მილიონს რას უზამდით? მომხსენებელი აღნიშნავს იმ გარემოებას, რომ მარქსისტულ იდეოლოგიას და პოლიტიკას საზოგადოთ და კერძოთ მის ყოვლად უცნაურ გამოსახულებას საქართველოში, აქ არც ერთი დამცველი არ აღმოუჩნდა. ამავე დროს ის ძველებურად ბატონობს სოც.-დემ. გამოცემებში და მათს ორგანიზაციებში მას კვლავ იცავენ, როგორც წინეთ, ასეთს ორმაგს პოლიტიკას, ერთს ახდის და მეორე ფარულს, ბოლო უნდა მოეღოს; საქართველოს მთლიანად, და იმათაც ვინც წინეთ ს.-დემ. პარტიას მიჰყვებოდა, ერთი დროშა აქვს, ერთი პლატფორმა და ერთი მიზანი. ემიგრაციაშიც ასევე უნდა მოხდეს. მარქსისტული დროშის ქვეშ ჩვენი მტერი სდგას და იმავე დროშას ვერ დავტოვებთ ჩვენი ეროვნული ბრძოლის სათავეში, თუნდაც აქ ემიგრაციაში. მარქსისტულ წრეს განებივრებული ქალის ხასიათი შეუმუშავდა. ჩვენ მათ წინააღმდეგ ღვარძლიან და გაბოროტებულ პოლიტიკის გზას არ ვადგივართ და რაც უდავო სინამდვილის კარნახია და მოთხოვნილება, ეს მათ უნდა მიიღონ გაუმწყრალად და გაუბუტავად. ჩვენ არა მარტო მარქსისტულ დოგმას, უმხედრდებით, არამედ ყოველგვარ დაქსახულობის შემტანს ზრახვებს, წოდებრივს, კუთხურს თუ ჯგუფურ სექტანტიზმს. სულ მცირე რიცხოვანი ჯგუფებია ასეთი ვიწრო

სულისკვეთებით შეპყრობილი და მას ვერ ავამღვრევენებთ საერთო ეროვნული მიზნებით გამსჭვალულს და ეროვნული მთლიანობისა და სოლიდარობით შედუღებულ ერს.

კრების თავმჯდომარემ ბ. გიორგი გვაზავამ მოკლე სიტყვაში აღნიშნავს ბ. ალ. ასათიანის მოხსენებაში აღძრულ კითხვების უაღრეს მნიშვნელობას იმ განსაკუთრებულ საშინაო და საგარეო პირობების გამო, რომელშიდაც მოექცა ქართველი ერის განმათავისუფლებელი ბრძოლა. მოხსენებაში აღძრულ კითხვებთან დაკავშირებით თავმჯდომარე საჭიროდ სთვლის, რომ პარიზის ქართველების კრებამ შეეხოს რუსეთის ერთა ლიგაში შესვლის საკითხს, რომელზედაც ამ უმად დიდი მოლაპარაკებები სწარმოებს. ბ. გვაზავამ წარუდგინა კრებას ამ საგანზე კრების დადგენილების პროექტი; რომელიც მცირე კამათის შემდეგ კრების მიერ ერთხმად იქნა მიღებული.

დამსწრე.

საქართველოს საკითხი

ერთა ლიგის დამხმარე საზოგადოებათა საერთაშორისო კავშირი.

12 თებერვალს ქ. ბრიუსელში მოხდა კრება ხსენებული კავშირის „იურიდიული და პოლიტიკური კომისიისა“.

კრებას დაესწრნენ დელეგატები ევროპის თითქმის ყველა სახელმწიფოებისა, აგრედვე წარმომადგენელი იაპონიის და ჩრდილო ამერიკის შეერთებულ შტატებისა. თავმჯდომარეობდა ბ-ნი ლიმბურგი, პოლანდიის ყოფილი მინისტრი.

ამ კრებაზე ქართულ საზოგადოების დელეგატმა ბ-მა გ. გვაზავამ, შემოიტანა შემდეგი განცხადება:

„დადგენილება ერთა ლიგის დამხმარე ქართული საზოგადოებისა.

ერთა ლიგის დამხმარე ქართული საზოგადოება, სავანგებოდ მოწოდებული 3 თებერვალს 1934 წელს პარიზში, იმ შემთხვევისათვის. თუ ვინცობაა საბჭოთა რუსეთმა მოითხოვა ერთა ლიგაში შესვლა. ლებულობს რა მხედველობაში, რომ:

1. საქართველო, რომელიც ოცი საუკუნე იყო დამოუკიდებელი სახელმწიფო. გაუქმებული იქმნა, როგორც თავისუფალი სახელმწიფო 1801 წელს, რუსეთის ძალმომრეობით, მიუხედავად 1783 წელს დადებული ხელშეკრულობისა;

2. 26 მაისს 1818 წ. საქართველომ გამოაცხადა თავისი დამოუკიდებლობის აღდგენა და ეს აქტი ერთხმად დამტკიცებული იქნა დამფუძნებელი კრების მიერ, რომელიც არჩეული იყო საყოველთაო ხმის მიცემით;

3. 7 მაისს 1920 წ. დადებული ხელშეკრულების ძალით, რუ-

სეთი ყოველი დავის გარეშე სცნობს დამოუკიდებლობას და სუვერენობას საქართველოს სახელმწიფოსას და ხელს იღებს სრული თავისი ნებაყოფილობით ყოველ სუვერენულ უფლებაზე, რომელიც ეკუთვნოდა რუსეთს საქართველოს ერისა და ტერიტორიის მიმართ;

4. 27 იანვარს 1921 წ. საქართველოს დამოუკიდებლობა ცნობილ იქნა **დე-იურე** უმაღლეს საბჭოში შემავალ ყველა სახელმწიფოების მიერ და აგრეთვე ბევრი სხვა ქვეყნების მიერ;

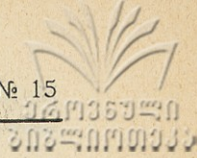
5. არ გასულა ერთი თვეც ამის შემდეგ, რუსეთი თავს დაესხა საქართველოს და დაიჭრა მთელი მისი ტერიტორია, მიუხედავად საერთაშორისო დადებული ვალდებულებისა;

6. 22 საქტემბერს 1922 წ. და 25 საქტემბერს 1924 წ. ერთა ლიგის საზოგადო ყრილობამ მიიღო ერთის და იმავე შინაარსის დადგენილება, რომლითაც იგი „ავალებს თავის საბჭოს ყურადღებით თვალყური ადევნოს გარემოებათა მსვლელობას ქვეყნიერობის ამ ნაწილში და არ გამოუშვას ხელსაყრელი შემთხვევა, რათა მშვიდობიანი გზით და თანახმად საერთაშორისო უფლების პრინციპებისა, აღდგენილ იქნას საქართველოში ნორმალური მდგომარეობა“;

— უმორჩილესად თხოვს ერთა ლიგის დამხმარე საზოგადოებათა საერთაშორისო კავშირს მიაქციოს ერთა ლიგის ყურადღება საქართველოს მდგომარეობას დაიმ შემთხვევაში, თუ რუსეთი მოისურვებს ერთა ლიგაში შესვლას, თვით მიიღოს ზომანი, რათა აღდგენილ იქნას საქართველოს სუვერენობა, საერთაშორისოდ ცნობილი, მაგრამ გაუქმებული რუსეთის თავდასხმით; ამ რიგად ხელი შეუწყოს იმ პრინციპების გამარჯვებას, რომელზედაც აგებულია თვით ერთა ლიგა“.

თავმჯდომარე. სიტყვა ეკუთვნის საქართველოს დელეგატს.

გიორგი გვაზავა. მე დასამატებელი ბევრი არა მაქვს რა: ისტორიას არ ახსოვს ისეთი შელახვა ყოველი დამოუკიდებელი ერის ძირითადი უფლებისა, როგორც ჩაიდინა რუსეთმა საქართველოს მიმართ. მიუხედავად საერთაშორისოდ მიღებული ვალდებულებისა, რუსეთი თავს დაესხა საქართველოს. განდევნა იქიდან კანონიერი მთავრობა, დაიჭირა მთელი ტერიტორია და ჩააყენა მთელი ერი ისეთ პირობებში, რომ იმას შეძლება არა აქვს თავისუფლად ხმა ამოიღოს. საქართველოს ისტორიამ მთელი კაცობრიობის წინაშე დააყენა ერთი ტრალიკული საკითხი: შესაძლებელია თუ არა არსებობა პატარა სახელმწიფოსი დიდ სახელმწიფოს გვერდით? თუ იგი უნდა გახდეს მსხვერპლი დიდი სახელმწიფოსი მხოლოდ იმიტომ, რომ არა აქვს საკმარისი ტყვია და ზარბაზანი, რომ დაიცვას თავისი დამოუკიდებლობა? აქვს თუ არა რაიმე ძალა საერთაშორისოდ დადებულ ხელშეკრულებას ან საერთაშორისო ცნობას? ბატონებო, ყვე-

ლა ეს კითხვა შეეხება იმ ძირითად პრინციპებს, რომელზედაც აგებულია თვით ერთა ლიგა, რომლის დამხმარე საზოგადოებას ჩვენ წარმოვადგენთ. მე დარწმუნებული ვარ, აქ არავინ იქნება წინააღმდეგი თხოვნის, რომ საქართველოს საკითხი დასმულ იქნას ღღის წესრიგში, ჩვენი კავშირის საერთაშორისო კონგრესზე...

თავმჯდომარე. მგონი შარშანწინ ჩვენ კიდევ მივიღეთ ამისთანა რეზოლიუცია?

გიორგი გვაზავა. შარშანწინ ჩვენ მივიღეთ რეზოლიუცია საზოგადოდ საქართველოს მდგომარეობის შესახებ. ეხლანდელი ჩემი თხოვნა კი გამოწვეულია იმ ხმებით, რომ ვითომდა რუსეთი აპირებს ერთა ლიგაში შესვლას. ერთა ლიგაში შესვლა კი ნიშნავს რუსეთის საზღვრების საერთაშორისოდ ცნობას, მაშასადამე პირდაპირ ეხება საქართველოს ბედს; ჩვენ არ შეგვიძლია ხმა არ ამოვიღოთ.

პროფ. უ. სელი (საფრანგეთი). მე მგონია, აქ სადავო არაფერია.

ბ. იაკოვლევი (უკრაინა). მე სავსებით მხარს ვუჭერ შემოტანილ წინადადებას.

ბ. სტინსკი (პოლონეთი). მე ვურჩევ ჩემს მეგობრებს ქართველებს, თუ ვინცობაა რუსეთი მოინდომებს ერთა ლიგაში შესვლას, ნუ გაუწევენ მას წინააღმდეგობას და ნუ წამოაყენებენ ისეთ კითხვას, რომელმაც შეიძლება შეაფერხოს მისი ლიგაში შესვლა. ეს უფრო სასარგებლო იქნება თვით ქართველებისათვის.

გიორგი გვაზავა. ჩვენ არასოდეს აზრად არ მოგვცვლია წინააღმდეგობა გავუწიოთ რუსეთის შესვლას ერთა ლიგაში; ჩვენ ვართ ერთა ლიგის დამხმარე საზოგადოება და ვიცით, რაც უფრო ფართო, უფრო უნივერსალურ ხასიათს მიიღებს ერთა ლიგა, მით უფრო ადვილი იქნება განხორციელება ერთა ლიგის იდელებისა. რუსეთის შესვლა ერთა ლიგაში ჩვენთვისაც დიდათ სასარგებლოა, მაგრამ თავის-თავად ცხადია, მასთან ერთად დაკავშირებულია საქართველოს საკითხიც. ვერც იურიდიულად, ვერც პოლიტიკურად თქვენ ვერ მოხსნით ერთ საკითხს მეორისაგან. როცა ერთი დგება, თავის-თავად იჭრება მეორეც. ჩემი თხოვნაც სწორედ ეგ არის: მიაქციეთ ერთა ლიგის ყურადღება ამ გარემოებას. სხვა არაფერი. თხოვნა, როგორც მოგახსენეთ, ემყარება თვით ერთა ლიგის დადგენილებას.

თავმჯდომარე. ვის უნდა კიდევ სიტყვა? სიტყვა არავის უნდა. —კენჭს ვუყრი: ვინ არის წინააღმდეგი შემოტანილ წინადადებას? —წინააღმდეგი არავინ არის.

მაშასადამე, საქართველოს საკითხი შეტანილი იქნება ღღის წესრიგში ჩვენი კავშირის მომავალ საერთაშორისო კონგრესზე.

პ რ ე ს ა

მარქსის გაკოტრება. ჟურნალ «Nouvelles littéraires»-ში მოთავსებულია ჟულიან ბანდას მიერ მარქსიზმის კრიტიკა, რომელიც აქ მოგვყავს მთლიანად:

„მარქსმა სთქვა—ისტორიულად რომელიმე ეკონომიური სისტემა ფეხს იდგამს მას შემდეგ რაც მისი წინამორბედი ეკონომიური სისტემა მიაღწევს თავის განვითარების უკიდურეს წერტილს და ამოსწურავს მთელს თავის შინაარსს;—**რუსეთში კაპიტალიზმი მხოლოდ გაფურჩქვნის პროცესში იყო. როცა იგი განადგურებულ იქმნა მოწინააღმდეგე სისტემის მიერ.**

— რომ სოციალიზმი მოევლინა კაცობრიობას, როგორც ოპოზიცია კაპიტალიზმისადმი:—**სოციალისტური იდეები უძველეს ისტორიულ ხანის წინა დროიდან მომდინარეობენ.**

— რომ მილიტარიზმი არსებითად და განსაკუთრებით დაკავშირებულია კაპიტალიზმთან:—**მილიტარიზმი -არსებობდა კაპიტალიზმის წინა ხანაში და იგივე მილიტარიზმი ყვავის დღესაც საბჭოთა რუსეთში.**

— რომ ჩვენ მოვესწრებოდით ქონებისა და კაპიტალის კონცენტრაციას რამოდენიმე კაცის ხელში:—**ჩვენ მოწამენი ვართ წვირილ მესაკუთრეთა რიცხვის დიდი სისწრაფით ზრდისა.**

— რომ კაპიტალის კონცენტრაციასთან პარალელურად მოხდებოდა მასიური გაპროლეტარება, რასაც უნდა მოჰყოლოდა კლასთა ბრძოლის უაღრესად გაცხოველება:—**ჩვენ მოწამენი ვართ კლასთა ურთი-ერთ თანხმობის გაძლიერებისა და რევოლუციონური სულისკვეთების შესუსტებისა; არ მოხდა მსოფლიო პროლეტარიატის შეერთება; ამერიკისა და ავსტრიის მუშათა სიძულვილი ევროპის მუშებისადმი უღაო ფაქტია; სხ. და სხ. დარგის მუშათა შორის წინააღმდეგობა უფრო ძლიერია, ვინემ მუშათა კლასისა და კაპიტალის შორის.**

— რომ მოხდებოდა სასოფლო-მეურნეობის უაღრესი ინდუსტრიალიზაცია:—**ჩვენ ვერაფერს ვხედავთ ამისდამაგვარს.**

დაბოლოს, მარქსის აზრით, თითქოს სოციალისტისათვის უცხო ყოფილიყო სამშობლოს იდეა, არ გამართლდა. სოციალისტთა დიდი ნაწილი წავიდა ნაციონალურის გზით და განაციონალისტდა“.

მარქსის „მეცნიერული“ სოციალიზმი სასტიკად დაამარცხა რეალურ ცხოვრებასთან შეხვედრამ. აქედან წარმოშობილს ფაქტებზედ დაფუძნებულს ჟულიან ბანდას მოხდენილსა და მკვეთრს კრიტიკას ვერ უძლებს მარქსის „მეცნიერული“ სოციალიზმი. ოდესღაც ფან-

ტასტიური იდეებით მდიდარი მარქსი—იდეურად გაპროლეტარებულ-
 ლია და გაკოტრებული.

სახელმწიფოს აღდგენა. ჟურნალ «l'Echo de Paris»-ში მოთავსე-
 ბულია ცნობილი ფრანგი ისტორიკოსის ლუი მადლენის სტატია
 „სახელმწიფოს აღდგენა“. მოგვყავს ამ სტატიის დამახასიათებელი
 ადგილები:

„მე არა მგონია, რომ ჩვენი ერი, რომელსაც მობეზრდა თა-
 ნამედროვე პარლამენტარული რეჟიმი, ოცნებობდეს იტალი-
 ისეუბნებურს ან გერმანულს ფაშიზმზედ. საფრანგეთს არა ჩვევია
 ხსენისადმი მიბაძვა. ჩვენ არ გვინდა ბრმად ჩაუვარდეთ ხელში
 რომელიმე გაბედულს პიროვნებას, ვინაიდან ჩვენ არ ვენდო-
 ბით ხვალინდელს დღეს. ჩვენი ერის თვისებაა, ძლიერი ალტიკი-
 ნების შემდეგ, ახალისა და ძველის სინტეზში ეძიოს თანასწო-
 რობა. მე ღრმად მრწამს, რომ დღეს ჩვენი ქვეყანა, რომელსაც
 სურს თვისი სახელმწიფო წყობის განახლება, შორს არ გაჰყვე-
 ჳა გრძნობათა დეღვა-ალტიკინებას.

კომიკურია რადიკალების მდგომარეობა, რომელნიც წინად
 დაჟინებით მოითხოვდნენ კონსტიტუციის გადასინჯვას; უფრო
 კომიკურია სოციალისტთა მდგომარეობა, რომელთა პრეტენ-
 ზიაა არსებული რეჟიმის გადაყირავება. ამ ორ ბანაკში გაისმო-
 შიშის ხმა, იმის გამო რომ პატივცემული ან. ტარდიე მოით-
 ხოვს კონსტიტუციის ორი თუ სამი მუხლის შეცვლას, რომელ-
 საც მხოლოდ შეუძლიან აგვაშოროს ზედმეტი მღელვარება და
 კატასტროფა.

საფრანგეთის სახელმწიფო ძლიერ დაავადებულია, ვინაი-
 დან მისი სული და აზრი ცუდის გზით მიიმართება. ადგილი
 აქვს სახელმწიფოს მიერ უზურბაციას, ეროვნული ცხოვრების
 ყველა იმ დარგებში, რომელნიც ნახევარი საუკუნის წინ მინ-
 დობილ იქნა სახელმწიფოსადმი, მხოლოდ მფარველობისათ-
 ვის. სახელმწიფომ ხელი დაადო ყველა ამ სამეურნეო, სამ-
 რეწველო-სავაჭრო დარგებს; სახელმწიფომ მონადირა-გამხდა-
 რიყო მრეწველი, ვაჭარი, მეურნე, ამ წამოკიდებული ტვირთის
 სიმძიმის ქვეშ იჭყლიტება იგი. ყველა ამ დარგებს რომ გაუ-
 ძღვეს, სახელმწიფო უფრო ძლიერი უნდა იყოს, ვინემ წინად,
 მაგრამ ის თანდათან სუსტდება. სხვადასხვა სინდიკატების მიერ
 მასზედ მიტანილ იერიშებს ვეღარ უძლებს. საყურადღებოა,
 რომ ამ სინდიკატებში თავს იყრიან სახელმწიფოს მოხელენი,
 რომელთა მოვალეობაა — სახელმწიფოს ინტერესების დაცვა.
 სინდიკატები კარნახობენ კანონებს; სინდიკატების გავლენას
 განიცდის სახელმწიფოს აღმასრულებელი და კანონმდებელი
 ორგანოები. სახელმწიფოს მმართველობის თანამედროვე ფორ-
 მა აღარ არის რესპუბლიკა, არამედ ანარქია.

პარლამენტარული რეჟიმი მცდარი გზით მიიმართება. პარლამენტი კანონმდებლობს სინდიკატების ძლიერი გავლენის ქვეშ; პარლამენტი უზურპაციას ახდენს აღმასრულებელ ორგანო-მთავრობაზედ.

ერი გრძნობს რომ ყველა ამ უზურპაციათა—სახელმწიფოს მიერ კერძო წამოწყებათა, სინდიკატთა მიერ სახელმწიფოსი, სახელმწიფო მოხელეთა მიერ იმავე სახელმწიფოსი; პარლამენტის მიერ მთავრობისა—შედეგია ის არევე-დარევა და დომხალი, რომელსაც საზღვარი უნდა დაედოს. ერს სურს დაუბრუნოს სახელმწიფოს მისი ნამდვილი დანიშნულება—**უმადლესი და ძლიერი არბიტრისა**. აქედან გამომდინარეობს ერის **წადილი ავტორიტეტისადმი**. ერს სურს სახელმწიფოს აღდგენა, მისი ჩაბარება ღირსეული **ავტორიტეტისადმი**, რომელსაც გავსნილი უნდა ქონდეს ხელი **მართვა-გამგეობისა და საჭირო რეფორმებისათვის**. ერთი ხელთმპყრობელი ყველა სადავეთა, უკონტროლო და შეუზღუდველი—დიქტატორი? ერი მასიურად ყოყმანობს და ვერ ბედავს მის მოთხოვნას, მაგრამ მისი წონასწორობის ტრადიცია მიმართავს მას ეძებოს მართველობის სისტემა, რომელშიაც მორიგდება—განსახიერდება ძველი პარლამენტარული რეჟიმის და იმ ავტორიტეტული რეჟიმის—იტალიას რომ დღეს მიუძღვის აღორძინებისაკენ—ყოველივე საღი და დადებითი. მის წინ დაყენებული პრობლემის გადაჭრას ერი შესძლებს მისი არსებული კონსტიტუციის გადასინჯვით: პარლამენტისათვის სახელმწიფოს კონტროლის ფუნქციის დატოვებით, აღმასრულებელი ორგანოს მოქმედების მეტი თავისუფლებით აღჭურვით, სახელმწიფოს შეფისათვის პარლამენტის დათხოვის უფლების მინიჭებით.

კონსტიტუციის რამოდენიმე სიტყვის გადასინჯვით შეიძლება თავიდან ავიცილინოთ ერთი კაცის დიქტატურა ან და ერთი ჯგუფის დიქტატურა. ამ ერთად-ერთი გონიერი ზომის მიუღებლობით, საფრანგეთს ამ ორი სახის დიქტატურის შორის არჩევანილა დარჩენია“.

ვინაიდან ეს სტატია შეეხება საფრანგეთის შინაურ საკითხებს, ჩვენ როგორც უცხოელნი, თავს ვიკავებთ კომენტარიებისაგან. ხოლო არ შეგვიძლიან სიამოვნებით არ აღვნიშნოთ ამ დიდი პატრიოტი ისტორიკოსის საღი მიდგომა საკითხისადმი. გამოვსთქვამთ სურვილს, რომ მის მიერ ნაჩვენები ზომები გაეზიარებინოს ფრანგის ერს და რესპუბლიკანური რეჟიმი ეხსნას, იმ კრიზისისაგან, რომელიც ემუქრება საფრანგეთს ერთან-ერთად თანამედროვე ცივილიზაციას.

ე მ ი ზ რ ა ტ ი ა შ ი .

ქ. პარიზში მყოფ ქართველ მოვარჯიშეთა საზოგადოება „შე-ვარდენი“-ს გამგეობას აქვს პატივი აცნობოს ქართულ კოლონიას, რომ განახლდა ტანთ-ვარჯიშობის სექციის მეცადინეობა. მეცადინეობა სწარმოებს შაბათობით, საღამოს 8 სათ. და 45 წუთიდან—11 საათამდის. შემდეგი მისამართი:

«**Gymnase medical**», 32, rue du F-bg St Martin, m-ro St Martin.

ახალი წვერთა მიღება სწარმოებს დარბაზში, ვარჯიშობის სა-ათებში. გამგეობას გადაწყვეტილი აქვს შეადგინოს ქალთა და ბავშვთა ჯგუფებიც.

გამგეობა.

† სოლომონ ზალდასტანიშვილი ოჯახით—მარიამი, გივი და ოთარი—მწუხარებით აუწყებს საზოგადოებას, რომ წ/წლის ქრისტეშობისთვის 23-ს, საქართველოში გარდა-იცვალა მისი საყვარელი დედა

ანნა ზაქარიას ასული
ციციშვილი - ზალდასტანიშვილისა.

ეროვნულ-დემ. პარტიის საზღვარ-გარეთის ცენტრალური ბიურო და ორგანიზაცია თანაგრძნობას უცხადებს, საყვარელ დედის გარდაცვალების გამო დამწუხარებულ, ბიუროს წევრს

სოლ. ზალდასტანიშვილსა და მის პატივცემულ ოჯახს.

ეროვნულ-დემ. პარტიის საზღვარ-გარეთის ცენტრალური ბიურო და ორგანიზაცია თანაგრძნობას უცხადებს ვაჟიშვილის გარდაცვალებით დამწუხარებულს ბიუროს წევრს ბ. რ. გაბაშვილს.

სარედაქციო კოლეგია.

La gérante : *Suzanne Bertillon.*

რედაქციის მისამართი :

Mr PATARIDZÉ,
89, rue de la République, St Mandé (Seine).

ფასი 3 ფრ.

Typographie Franco-Caucasienne, 50, Fg du Temple.

6-493